

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Hospodářský a strategický význam Britského
Somálska v éře kolonialismu**

Pavel Nedvěd

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Moderní dějiny

Diplomová práce

Hospodářský a strategický význam Britského

Somálska v éře kolonialismu

Pavel Nedvěd

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Jan Záhořík, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Hospodářský a strategický význam Britského Somálska v éře kolonialismu* vypracoval samostatně a použil jen zdroje uvedené v seznamu literatury.

V Plzni dne:

.....

Podpis

Rád bych zde poděkoval Doc. PhDr. Janu Záhoříkovi, Ph.D. za odborné vedení práce, poskytnutí mnoha materiálů a celkovou pomoc při psaní této diplomové práce.

Obsah

1	Úvod	1
2	Dějiny Somálska před vytvořením protektorátu	4
2.1	Pravěk.....	4
2.2	Starověk.....	6
2.3	Středověk.....	6
2.4	Vznik Adalu	8
2.5	Somálský poloostrov před koloniálním dělením	9
2.6	Koloniální dělení Somálska	10
3	Britský protektorát 1884-1898	14
3.1	Sociální a geografické prostředí Britského Somálska	14
3.2	Utváření samostatné správy	19
4	Válka s derviši 1899–1920	27
4.1	Vznik hnutí dervišů	27
4.2	Vojenské expedice 1901–1905	30
4.2.1	První expedice	31
4.2.2	Druhá expedice.....	33
4.2.3	Třetí expedice	34
4.2.4	Čtvrtá expedice.....	35
4.2.5	Illig	37
4.3	Churchillův protokol k Britskému Somálsku	39
4.4	Obnovení operací	43
4.5	Pád dervišů.....	47
5	Závěr.....	52
6	Seznam literatury a pramenů	56
6.1	Nevydané prameny	56
6.2	Vydané prameny.....	58
6.3	Monografie	58
6.4	Články	58
6.5	Internetové zdroje	59
7	Resumé	60

1 Úvod

Hlavním tématem diplomové práce je hospodářský a strategický význam Britského Somálska na přelomu devatenáctého století, kdy dochází k poslední fázi koloniálního dělení světa. Diplomová práce se pokusí vysvětlit význam britského protektorátu za pomoci historického popisu dění v severní části Afrického rohu.

Somálsko je v současné době jednou z nejchudších zemí světa a k pochopení aktuální situace je nutné se podívat zpět do doby, kdy byl tento stát pomalu utvářen za pomoci koloniálních velmocí, které rozdělily somálský národ do pěti celků. Právě toto rozdělení je jedním z faktorů, jenž způsobí vlnu pansomalismu v druhé polovině dvacátého století. V současnosti je rovněž aktuální téma týkající se Somalilandu, státu, jenž počátkem devadesátých let dvacátého století vyhlásil svoji nezávislost. Tento státní útvar určil své hranice právě na základě Britského Somálska, podobně jako nedaleká Eritrea. Britské Somálsko ale na rozdíl od této bývalé italské kolonie není mezinárodně uznáno, i když se jedná o prakticky stejný případ, neboť Eritrea vyhlásila v devadesátých letech nezávislost na Etiopii a hranice tohoto nového celku byly vytvořeny na základě původních koloniálních hranic. V kapitole, která se věnuje mezinárodním smlouvám se sousedními velmocemi, je popsán proces utváření hranic britského protektorátu, čímž se pokusí legitimizovat nároky Somalilandu na nezávislost.

Důvodem k výběru tématu, mimo jiné, byla vědecká neprobádanost této tematiky a to především v české literatuře, která se somálským dějinám věnuje jen velmi okrajově a většinou se pouze zabývá obdobím po pádu koloniálního systému. Tato práce se tak pokusí přispět k rozšíření české odborné literatury, zabývající se problematikou Somálského poloostrova. Z tohoto důvodu bylo při zpracování textu využito převážně zahraniční literatury a pramenů.

Klíčová část práce je ohraničena dvěma mezními daty. Prvním je rok 1884, kdy dochází k obsazení severní části somálského pobřeží britskými jednotkami a vytvoření Britského Somálska. Druhým datem je rok 1920, který značí konec dlouholetého povstání dervišů proti britské správě nad Somálskem.

První kapitoly se věnují, pro lepší pochopení kontextu práce, historii Somálského poloostrova. Stručně jsou zde popsány dějiny Somálska od pravěku, přes středověk a starověk až po devatenácté století, které je rozebráno detailněji, neboť v jeho průběhu dochází k postupnému rozdělení světa mezi koloniální velmoci. Toto rozdělení je významné pro budoucí dění na Somálském poloostrově a pochopení kontextu hlavní pasáže diplomové práce.

Po úvodní kapitole následuje hlavní téma textu, které je rozděleno do dvou částí. První se věnuje dějinám od oficiálního příchodu britských jednotek na Somálský poloostrov po odchodu egyptských vojsk. Následně je zde popsáno postupné uzavírání smluv s místními klany, jenž povede ke konečnému utváření protektorátů nad nimi. Současně je zde rozepsáno formování hranic mezi Britským Somálskem a sousedními státními útvary, za pomoci mezinárodních smluv. Tato kapitola rovněž obsahuje nástin sociologického a geografického prostředí Somálského poloostrova. Velká část je zde věnována klanové politice, která je specifická pro somálské prostředí a hraje významnou roli v dějinách Afrického rohu.

Druhá část se věnuje dlouhému konfliktu mezi derviši, vedenými Sayyidem Hassanem a britskou správou. Je zde popsáno postupné formování hnutí dervišů a následná britská reakce. Tato kapitola se věnuje i možným britským návrhům na řešení problematického a finančně náročného konfliktu s derviši, které výrazně ovlivní budoucí dění na Somálském poloostrově. Součástí tohoto tématu práce bude i podrobný rozbor významného dokumentu, sepsaného sirem Winstonem Churchillem, ve kterém budoucí ministerský předseda velmi detailně rozepsal několik možností, jak vyřešit finančně a vojensky komplikovanou situaci v Africkém rohu. Tou dobou se v britském parlamentu rozhodovalo, zda podniknout výpravu proti dervišům, stáhnout se pouze k pobřeží, či kompletně opustit Somálský poloostrov. Kapitola je pak ukončena tématem postupného úpadku Sayyidovy moci, spojeného se změnou vojenské strategie dervišů a koncem první světové války. Velké Británii si tak může po čtyřech letech dovolit vyslat dostatečnou vojenskou expedici s cílem konečné porážky Sayyida Hassana a jeho následovníků roku 1920, kdy Sayyid Hassan umírá.

Diplomová práce vychází, z důvodu nedostatku vhodných materiálů, převážně ze zahraničních zdrojů. Pro tematiku celkové historie Somálska byla nejprínosnější monografie britského profesora antropologie Ioana M. Lewise s názvem *The Modern History of Somaliland: From Nation to State*.¹ V této knize je poměrně podrobně rozebrána kompletní historie Somálského poloostrova a dopomohla tak k utvoření teoretického základu, na kterém mohla pak práce dále stavět. Druhou klíčovou monografií byla práce Roye Ironse, nesoucí název *Churchill and the Mad Mullah of Somaliland: Betrayal and Redemption*.² Tato kniha poskytla komplexní pohled do zákulisí politiky týkající se války se Sayyidem Hassanem. Pro detailní informace ohledně samotného vedení války proti dervišům byla přínosná publikace *Official History of the Operations in Somaliland 1901-19043*, jež byla sepsána pro potřeby britského ministerstva války.

Dále práce vychází z mnoha zahraničních článků, obsažených především v *The Journal of African History*. Z důvodu nedostatku tištěných pramenů se text opírá ve velké míře o primární prameny, poskytnuté Národním archivem v Londýně. Šlo především o materiály britského ministerstva kolonií, války a financí. Práce byla zpracována prostřednictvím metody kompilace vydané literatury a analýzy a kritiky archivních pramenů.

Studie obsahuje velké množství cizích vlastních jmen. V případech, kdy existuje ustálený český ekvivalent, bylo užito českého přepisu. Příkladem může být derviš či muláh. Ve většině případů bylo ale nutné ponechat názvy v anglickém přepisu, jak jsou psány v archivních materiálech. Anglický přepis vlastních jmen je rovněž i pro české prostředí srozumitelnější než původní somálský.

¹ LEWIS, Ioan M., *The modern history of Somaliland: From nation to state*, London 1965.

² IRONS, Roy, *Churchill and the Mad Mullah of Somaliland: Betrayal and Redemption 1899-1921*, Barnsley 2013.

³ *Official History of the Operations in Somaliland 1901-1904*. London 1907.

2 Dějiny Somálska před vytvořením protektorátu

První kapitola práce se bude věnovat stručnému nastínění historie Somálska od úplného počátku až do období konce devatenáctého století a nastíní tak historický kontext tématu. Větší důraz je pak především kladen na koloniální éru devatenáctého století, kdy dochází k formování jednotlivých protektorátů v Africkém rohu, které je klíčové pro následující období přelomu devatenáctého století, jímž se bude zabývat hlavní část práce.

2.1 Pravěk

Původ somálských obyvatel nebyl po staletí příliš jasný. Dříve se předpokládalo, že Somálci jsou původně ze západního pobřeží Rudého moře nebo také z jižní Arábie. Postupem času se díky archeologickým nálezům ujasnilo, že jejich rodnou vlastí jsou hory na jihu Etiopie, přesněji v oblasti místních jezer.⁴ Nejstarší zmínky o osídlení na území Somálska spadají již do paleolitu, ale nejvíce pravěkých nálezů se dochovalo z doby kamenné. „*Archeologické nálezy z oblasti Etiopie a Somálska jasně dokazují, že celá tato část Afriky byla velmi záhy osídlena lidmi. Byla zde nalezena i část lidské mandibuly (dolní čelisti), ukazující na existenci fosilního člověka v této oblasti, jehož typ vykazuje již určité znaky pozdějšího etiopského typu a přisuzuje se neandertaloidní formě člověka.*“⁵ Nejstarší nalezené pohřebiště s rituálními předměty je ze čtvrtého tisíciletí před naším letopočtem. Jeskynní komplex Laas Geel na předměstí Hargeisy na severozápadě Somálska skrývá pět tisíc let staré malby divokých zvířat, krav a velbloudů. Jiné jeskynní malby byly nalezeny v severním Dhambalinu, kde byly zobrazeny nejstarší známé kresby jezdce na koni. Dalším významným nalezištěm podobného rázu jsou jeskynní komplexy v Karinheganu, kde je znázorněna

⁴ *Origins, Migrations, and Settlement.* In: METZ, Helen. *Somalia: A Country Study* [online], [cit. 2015-20-02] 1992. Dostupné z: <http://countrystudies.us/somalia/>.

⁵ HRBEK, Ivan. *Dějiny Afriky: kniha první.* Praha 1966, s. 307.

reálná, ale také mytická zvěř. Každý kreslený výjev má pod sebou i nápis a staří těchto obrazců je odhadováno na dva a půl tisíce let.⁶

Somálci patří do skupiny, která se nazývá východní Kušité, v některých případech jsou popisováni jako Hamité. „*Termín Hamité, hamitský je čistě umělé označení pro lingvistickou skupinu, nikoliv označení pro nějaký antropologický typ. Jazyky patřící k hamitské skupině hovoří Berberši, u nichž převládá mediteránní rasa, i kmeny Galla, Somálci a jiní Kušité, kteří jsou představiteli etiopského typu.*“⁷ Z kulturně-lingvistického hlediska patří kušitský rod do rozsáhlé afro-asijské skupiny. Afro-asijské jazyky zahrnovaly kušitský jazyk (hlavně somálštinu, oromštinu a jazyk afar), nigerijský jazyk Hausa a semitské jazyky jako arabština, hebrejštiny a amharština. Kušité patřili z velké části mezi kočovné Afary (Danakil), kteří se dále rozdělovali na Oromo, Reendille (Rendilli) a Aweery (Boni).⁸ Oromité sehráli důležitou roli v devadesátých letech 20. století a tvořili zhruba polovinu etiopské populace. Reendille pocházeli z Keni a Aweerové obývali pobřeží Lamu v Keně. Somálci patřili pod větev Kušitů, konkrétně do skupiny Omo-Tana, jejichž jazyky byly téměř identické. Omo-Tana získal svůj název podle dvou řek, mezi kterými se tato skupina nacházela, tedy Omo a Tana. Jde o místo sahající od jezera Turkana⁹ až k pobřeží Indického oceánu.

Somálci tvoří podskupinu Omo-Tany, která se nazývá Sam. Po rozchodu s hlavním proudem kušitského lidu v prvním tisíciletí před naším letopočtem, se předchůdci Samů roztousili po pastvinách severní Keni a někteří z nich došli k pobřeží Indického oceánu. Na pobřeží se rozšířili dále. Skupina Boni zůstala na souostroví Lamu a ti další se přesunuli severněji doplnit populaci jižního Somálska. Členové této skupiny nakonec vyvinuli kombinované hospodářství na bázi farmaření a chovu domácích zvířat, tedy způsobu života, který je stále běžný na jihu Somálska. Členové Samů, kteří přišli do afrického rohu, se podíleli na vzniku názvu Somali, neboť šlo o klan, který se nazýval Samaale nebo také

⁶ HRBEK, Ivan. *Dějiny Afriky: kniha první*. Praha 1966, s. 307.

⁷ HRBEK, Ivan. *Dějiny Afriky: kniha druhá*. Praha 1966, s. 118.

⁸ LEWIS, Ioan M., *The modern history of Somaliland: From nation to state*, 1965, s. 4 an.

⁹ Nachází se v dnešní severní Keně.

Somaal. V prvním století našeho letopočtu se Samaale znovu přestěhovali více na sever z důvodu hledání nových pastvin a zdrojů vody, až se dostali na území ohromných ogadenských pastvin a dosáhli jižního břehu Rudého moře.¹⁰

2.2 Starověk

Civilizaci, která byla založena na Somálském poloostrově, se poměrně dobře dařilo. Důkazem jejich vyspělosti mohou být mausolea a starověké pyramidové struktury. Archeologické výzkumy prokázali, že tato civilizace plně využíval možnosti obchodu. Obchodní vztahy navázali především se starověkým Egyptem a Mykénským Řeckem. „*Trvalé boje Etiopanů s kmeny Agau v 10. až 12. století oslabily etiopské království, čehož pak dovedla využít první vlna expanze muslimů v severovýchodní Africe. Rostoucí obchod s otroky a obchodní činnost muslimů vedly k budování pobřežních obchodních center podél celého pobřeží Rudého moře a Indického oceánu.*“¹¹ Nejvýznamnější oblastí byla země Punt¹², která byla známá svým obchodem se starověkými Egypťany, Féničany, Babylóňany, Indy, Číňany a Římany prostřednictvím jejich obchodních přístavů. Nejžádanějšími komoditami, se kterými se zde obchodovalo, byla myrha, koření, zlato, ebenové dřevo, dobytek, slonovina a kadidlo.¹³ Dalším velmi významným obchodním městem byla Zeila. Toto město se stalo hlavním vývozcem kávy, zlata, pštrosích per, pižma a etiopských otroků. Postupem času se Zeila stala centrem kultury a vzdělanosti a byla proslulá svými školami a mešitami. Nakonec se stala hlavním městem státu Adal, který byl však opakovaně drancován Etiopany a nakonec se došlo k jeho úpadku.¹⁴

2.3 Středověk

Obchodní, ale i intelektuální kontakt se světem přinesl na somálské pobřeží mnoho nového. Společně s obchodem se po Somálsku začal rozšiřovat islám,

¹⁰ *Origins, Migrations, and Settlement*. In: METZ, Helen. *Somalia: A Country Study* [online], [cit. 2015-20-02] 1992. Dostupné z: <http://countrystudies.us/somalia/>.

¹¹ HRBEK, Ivan. *Dějiny Afriky: kniha první*, Praha 1966, s. 380.

¹² Podle bádání Françoise Revoila ležela země Punt v kraji Barava při řece Vébbi a při Adanském zálivu.

¹³ DAVIDSON, Basil. *Africká minulost. Kroniky od dávnověku po moderní dobu*. Praha 1972, s. 88.

¹⁴ *Coastal Towns*. In: METZ, Helen. *Somalia: A Country Study* [online], [cit. 2015-20-02] 1992. Dostupné z: <http://countrystudies.us/somalia/>.

největšího rozmachu se ale toto nové náboženství dočkalo právě v obchodních městech. Dalším důvodem, proč se zde uchytil islám, byl fakt, že na somálský poloostrov migrovalo mnoho arabských rodin, které se zde následně usazovali. Africký roh měl určitou spojitost i s prorokem Muhamedem. Na počátku prorokova úřadu, měla skupina muslimů na Muhamedovo doporučení, uprchnout přes Rudé moře do rohu Afriky.¹⁵ Muslimové, kteří uprchli před pronásledováním do přístavního města Zeila v dnešním Somálsku, se domáhali ochrany. Muslimové, kterým byla přislíbena ochrana, se usadili v různých částech afrického rohu a udržovali tam své náboženství. Islám byl do rohu Afriky zaveden ještě dříve, než zapustil kořeny na arabské rodné půdě, „*avšak po dlouhá staletí byl počet usedlíků nepatrný, jejich podíl na celkovém objemu obchodu malý a po materiální stránce byla jejich sídla poměrně ubohá*“¹⁶. V jedenáctém a dvanáctém století pak došlo ke konverzi Somálců ve velkém měřítku. Došlo především ke změně v uspořádání společnosti. Muslimské sociální uspořádání fungovalo na patriarchálním postavení, kdežto klasická somálská sociální organizace byla, stejně jako mnoho afrických společenství, matriarchální. Bylo to zejména dáno tím, že se v zemi usadilo mnoho šejků, kteří postupně zavedli patriarchální postavení. Příkladem může být sňatek šejka Daaroda Jabarti, který se oženil s Doombiru Dir, dcerou místního patriarchy a tím jejich sňatek dal vzniknout největšímu klanu v severním Somálsku. Pronikání islámu a arabských prvků na somálské pobřeží ve 13. století zapříčinil další populační pohyb opačným směrem, tedy ze severu na jih. Masivní migrace, která v konečném důsledku odstěhovala Somálce na břeh řeky Tana, pokračovala ještě v 19. století.¹⁷

Významnými středověkými islámskými městy na somálském území se stala města Mogadišu, Merca a Brava, které byly ve středověku hlavními pobřežními centry. Právě Mogadišu bylo z těchto tří přístavů největší a nejvíce prosperující

¹⁵ *Coastal Towns*. In: METZ, Helen. *Somalia: A Country Study* [online], [cit. 2015-20-02] 1992. Dostupné z: <http://countrystudies.us/somalia/>.

¹⁶ HRBEK, Ivan. *Dějiny Afriky: kniha první*, Praha 1966, s. 426.

¹⁷ *Coastal Towns*. In: METZ, Helen. *Somalia: A Country Study* [online], [cit. 2015-20-02] 1992. Dostupné z: <http://countrystudies.us/somalia/>.

a ve 14. století dosáhlo svého vrcholu a bylo jedním z mála měst, které odolalo portugalskému drancování.¹⁸

2.4 Vznik Adalu

Důležitým mezníkem v somálské historii bylo mimo migrace obyvatel také založení centralizovaných státních systémů. Nejdůležitějším z nich byl ve středověku Adal, jehož vliv byl v té době na vrcholu moci a prosperity. Adalská sláva nevycházela pouze z prosperity, ale také z válečných konfliktů, které vedla s Etiopií, jež se pokoušela o neustálou expanzi. Do 15. století byly křesťansko-muslimské vztahy vřelé, ale během agresivní vlády etiopského císaře Jeshaq¹⁹ se zásadně změnilly. Jeho jednotky z rychle se rozšiřující říše začaly drancovat osady, které ležely na východě od starobylého města Harar. Poté, co byli muslimové označeni za „nepřátele Pána“, napadl Jeshaq v roce 1415 království Ifat, které bylo součástí Adalu a cílem islámských výbojů v oblasti Etiopie.²⁰ Císař rozdrtil ifatská vojska a pokračoval podél zálivu Tajura²¹. Pronásledoval ifatského krále S'ad ad-Dína na ostrov u pobřeží Zeily, kde byl muslimský král zabit. Toto souostroví tak dodnes nese jeho jméno. Jeshaq poté donutil muslimy, aby mu vzdali hold a nařídil svým zpěvákům, aby složili hymny na oslavu jeho vítězství. V textech těchto písní se poprvé objevuje slovo Somálec.²²

O několik let později adalský sultán Jamal přeorganizoval armádu a došlo ke střetu s Jeshaqem, který taktéž shromáždil velkou armádu. Výsledkem bylo, že Jeshaq byl nucen se stáhnout k Modrému Nilu. Sultán Jamal dále pokračoval do středu Habeše. Nutno podotknout, že se stal do té doby nejúspěšnějším panovníkem a v mnohém předčil své bratry i předky při vedení bitev. Byl však zavražděn několika přáteli, kteří ho zradili. Přesto obě země pokračovaly v konfliktu.

¹⁸ DAVIDSON, Basil. *Africká minulost. Kroniky od dávnověku po moderní dobu*. Praha 1972, s. 105.

¹⁹ Vládl v letech 1414-1429. Jeshaq je amharský přepis biblického jména Izák.

²⁰ HRBEK, Ivan. *Dějiny Afriky: kniha první*, Praha 1966, s. 379.

²¹ Dnešní Džibouti.

²² *Emergence of Adal*. In: METZ, Helen. *Somalia: A Country Study* [online], [cit. 2015-20-02] 1992. Dostupné z: <http://countrystudies.us/somalia/>.

Zlom se odehrál v roce 1527, kdy se imám Ahmad ibn al-Ghazi²³ rozhodl vést proti křesťanské Habeši svatou válku. Adalská armáda s podporou vojska osmanských Turků²⁴ vpochovali do Etiopie, kde způsobili drancováním značnou škodu. Mnoho historických kostelů a osad bylo vypáleno a zničeny byly i některé významné rukopisy. Ke kompletnímu podmanění Etiopie však nedošlo, neboť bylo odvráceno načasovaným příchodem portugalské expedice vedené Cristóvãem de Gamou²⁵. Portugalci zde byli již od 16. století, ale jejich vztahy nebyly zrovna dobré, přesto Etiopie vyslala prostředníka s prosbou o pomoc a zaslání vojenské expedice do jejich křesťanských států. Portugalci přijali ambasadora prosícího o pomoc proti muslimům a v červenci 1541 vyslali 400 mušketýrů. K nim se posléze připojily jednotky a vedly úspěšné tažení proti muslimům, dokud nebyly následně poraženy a jejich velitel chycen a popraven. Ke konečnému vítězství došlo 21. ledna 1543 v bitvě u Wayna Daga, kde byla muslimská vojska poražena a Ahmad Gran zabit. Vdova Ahmada Grana si vzala jeho synovce Nur ibn Mujahida za příslibu, že pomstí Ahmadovu smrt.²⁶ Etiopané opětovně získali plošinu Amhara, Osmané již nebyli schopni pomoci Ahmadovým následovníkům, protože sami měli problémy v Středomoří.

2.5 Somálský poloostrov před koloniálním dělením

Poslední portugalské jednotky v pevnosti Jesus na východním pobřeží Afriky byly v roce 1728 vytlačeny. Od této doby do „rvačky“ o africké kolonie arabové nepřímo kontrolovali pobřeží Banadir. Jejich nadvláda se v zásadě skládala z ročních plateb, které byly pouze symbolické, dále byl zde přítomen resident kádí²⁷ a hrstka askariů²⁸. Mukha Sharis, podobně jako sultánové Zanzibaru, se spokojil se symbolickou roční daní, kterou pro ně shromažďoval místní guvernér. Přesto však postupně města upadala a dříve mocná Zeila se změnila v trosky z bláta a proutí, skladování vody přestalo fungovat a jeho dříve výrazný vliv na

²³ V Somálsku známý jako Ahmad Gran (nar. 1507, úmrtí 1543). Imám a adalský generál.

²⁴ Podporovali je převážně palebnými zbraněmi. Adalité tím měli velkou převahu, protože v Etiopii se střelné zbraně používaly pouze sporadicky.

²⁵ Syn Vasca de Gamy.

²⁶ KULIK, Sergej, *Am Horn von Afrika*, Lipsko 1983. s. 60.

²⁷ Muslimský soudce.

²⁸ Územní policie.

ostatní města byl minimální.²⁹

2.6 Koloniální dělení Somálska

Pro dějiny Britského Somálska a Afriky jako takové je klíčové 19. století. Právě v průběhu tohoto takzvaného „dlouhého století“ se utvářely jednotlivé územní celky koloniálních velmocí, tedy převážně Francie a velké Británie, v případě Afrického rohu i Itálie. Hranice těchto kolonií jsou velmi často prakticky identické s hranicemi dnešními. Tyto hranice byly utvářeny v rámci koloniálních zájmů a netvoří tak ve většině případů přirozené etnické ohraničení. Tento fakt je poznat i v případě Britského Somálska, kde většina obyvatel je kočovného charakteru. Jednotlivé kmeny tak v hledání pastvin pro svá stáda mnohdy putují mezi několika státními celky. Kmeny Britského Somálska tak často překračují hranice do sousední Etiopie či Italského Somálska.

Somálsko bylo již dříve navštěvováno Evropany, převážně britskými, francouzskými, holandskými a portugalskými obchodníky, kteří se zde zastavovali při cestě do Indie. Žádná z koloniálních velmocí ale neviděla hlubší význam v založení trvalé správy nad území. Do třicátých let devatenáctého století nedošlo k výraznějšímu prozkoumání Somálského poloostrova, neboť obchodníci a cestovatelé do Indie se zdržovali pouze při pobřeží Adenského zálivu.³⁰ Nejvýznamnějším evropským cestovatelem pro dějiny Somálska je sir Richard Francis Burton, který při své výpravě do vnitrozemí Somálského poloostrova popsal ve svých pamětech místní geografii a kulturu. Druhým nejvýznamnějším průzkumníkem byl John H. Speke, Burtonův společník, který v padesátých letech jako první Evropan navázal kontakty s největšími klany severní oblasti Somálska Dolbahante a Warsangeli. Postupně v průběhu devatenáctého století došlo k prozkoumání celého Afrického rohu, přičemž jako poslední byla zmapována oblast Ogadenu. Právě při průzkumu této nehostinné oblasti zemřelo mnoho evropských cestovatelů a obchodníků. Úspěšně zmapovat Ogaden a vrátit se, se

²⁹ *The Somali Peninsula on the Eve of Imperial Partition*. In: METZ, Helen. *Somalia: A Country Study* [online], [cit. 2015-20-02] 1992. Dostupné z: <http://countrystudies.us/somalia/>.

³⁰ TOUVAL, Saadia. *Somali Nationalism: International politics and the drive for the unity in the horn of Africa*, Cambridge 1963, s. 30.

podářilo až roku 1885 britskému cestovateli F. L. Jamesovi.³¹

Jako první se v oblasti Afrického rohu při pobřeží Adenského zálivu angažovala právě Velká Británie, která zde vytvářela od čtyřicátých let devatenáctého století první smlouvy s místními sultanáty. Britská vláda ale o toto území nejevila přílišný zájem a po dobu necelého půl století se zde nepokoušela vytvořit hlubší systém správy. Velká Británie užívala získané území v Africkém rohu především jako hlavního dodavatele do nedalekého Adenu, jenž Británie získala roku 1839.³² Aden byl pro Velkou Británii strategicky výhodný svou kontrolou nad zálivem a sloužil jako zastávka při cestách do Indie. Okolí Adenu ale bylo poměrně chudé na nerostné bohatství a bylo závislé na dodávkách zboží a to především masa z protějšího Somálska. Z těchto důvodů spadala až do devadesátých let devatenáctého století správa nad somálským pobřežím právě pod adenské úřady. V Británii se místy objevovaly názory, které požadovaly vytvoření samostatného protektorátu nad Somálskem. Jedním ze zastánců této myšlenky byl i výše zmíněný britský cestovatel sir Richard Francis Burton.³³ Ale tyto názory nebyly ve vládě po dlouhou dobu vyslyšeny. Přesto se ale právě získáním Adenu rozšířila aktivita britských vyslanců do blízkého okolí, což nakonec povede ke kontaktům s místními sultanáty a následnému utváření protektorátů nad nimi. K prvním dohodám došlo se sultánem z Tajury a guvernérem Zeily. Obě dvě dohody znamenaly úspěch pro Velkou Británii, neboť se v nich podařilo získat malé území v Adenském zálivu. Od sultána z Tajury získala Británie ostrov Mussa a od guvernéra Zeily ostrov Aubad. Za první ostrov zaplatila pouze deset pytlů rýže a druhý dostala od guvernéra zadarmo, neboť obě strany se obávaly konfliktu v případě nesouhlasu. Důležitou součástí těchto smluv byl i zákaz uzavírání smluv s jinou koloniální velmocí, bez souhlasu britských zástupců.³⁴ Sultán z Tajury koncem devatenáctého století předá své území Francii s Britským souhlasem.

Velká část území Britského Somálska spadala do osmdesátých let

³¹ TOUVAL, Saadia. *Somali Nationalism: International politics and the drive for the unity in the horn of Africa*, Cambridge 1963, s. 32.

³² LEWIS, Ioan M. *The modern history of Somaliland: From nation to state*, London 1965, s. 40.

³³ Tamtéž.

³⁴ Aden Political Department, 1892, National Archives, London, FO 844/3.

devatenáctého století pod egyptskou správu, která měla posádky ve městech Zeila, Bulhar a Berbera. Oblast Rudého moře spadala sice pod oficiální správu Osmanské říše, ale ta zde měla pouze minimální kontrolu a toto území bylo předáno roku 1865 egyptskému chedívi Ismaelovi I.³⁵ Výměnou za zisk tohoto území musel chedív platit Osmanské říši roční poplatek. Velká Británie nesouhlasila s tímto předáním a indická kancelář, pod kterou britské území v Adenském zálivu patřilo, požadovala po vládě akci. Porušením somálské nezávislosti, která do zde do té doby panovala, i když byla oficiálně pod tureckou správou, bylo ohrožené zásobování protilehlého Adenu, jež bylo na dodávkách masa ze Somálska závislé. Navíc si uvědomovala navýšení hodnoty tohoto území díky otevření Suezského průplavu, kdy se Somálské pobřeží mohlo stát důležitou zastávkou pro obchodní lodě. Tuto žádost ale britská vláda odmítla a vyřešení situace bylo v rukou diplomatů indické kanceláře.³⁶ Egyptská správa mezitím postupně vytvořila v průběhu následujících let posádky v klíčových přístavních městech a rozšiřovala svůj vliv i do vnitrozemí. K dohodě došlo roku 1877, kdy podepsala Velká Británie s egyptským chedívem smlouvu, ve které Británie uznala egyptskou správu, do které spadalo veškeré somálské pobřeží, nacházející se severně od malého poloostrova Ras Hafun, ležícího na východním cípu země. Egypt se na oplátku zavázal, že žádnou část somálského pobřeží nebude předána cizí velmoci. Tuto smlouvu označil lord Salisbury jako: „*naší jedinou ochranu před vkročením jiné evropské velmoci na protější břeh Adenu.*“³⁷ Egyptská správa se na somálském pobřeží na rozdíl od předchozí osmanské poměrně výrazně angažovala. Podařilo se jí získat pod kontrolu i některé vnitrozemské klany, především díky faktu, že Somálci tou dobou nedisponovali palnými zbraněmi a bojovali pouze s pomocí tradičních kopí. Egyptanům se tak podařilo poměrně rychle potlačit jakýkoliv odpor jednotlivých somálských kmenů. Egyptská správa dosahovala v jednu chvíli až ke Kismayu, městu, které leží nedaleko dnešních hranic mezi Somálskem a Keňou. Během Egyptské správy došlo mimo jiné

³⁵ TOUVAL, Saadia. *Somali Nationalism: International politics and the drive for the unity in the horn of Africa*, Cambridge 1963, s. 34.

³⁶ LEWIS, Ioan M., *The modern history of Somaliland: From nation to state*. London 1965, s. 42.

³⁷ Tamtéž.

i k rekonstrukci hlavních přístavů Zeila, Berbera a Bulhar, kde byly zbudovány nové majáky a mola. V Berbeře došlo rovněž k obnovení starého akvaduktu, který začal do města opět přivádět čerstvou vodu.³⁸ Přízeň somálských obyvatel si egyptská správa získala tím, že v rámci šíření islámu vybudovala v největších městech nové mešity.

Mezitím se začátkem šedesátých let začala o oblast strategicky významného Adenského zálivu zajímat Francie Napoleona III., která byla hlavním konkurentem Velké Británie v období, jež je označováno jako „rvačka o Afriku“. Francie tak po sérii několika smluv s místními sultány získala roku 1885 oblast dnešního Džibuti do vlastní správy.³⁹ Evropské koloniální mocnosti, převážně Velká Británie a Francie, si následně během konce devatenáctého století rozdělily prakticky celé území Afriky. K roku 1914 byly pouze Etiopie a Libérie jedinými nezávislými státy v Africe.

Poslední evropskou mocností, která založila svojí kolonii na území Somálska, byla Itálie. Jako první získala roku 1889 Itálie pod svou správu sultanáty Mijertein a Obbiya.⁴⁰ Následně se podařilo Itálii s pomocí diplomatů Velké Británie předat po dlouhém jednání do italské správy od sultána Zanzibaru území, mezi která patřila například přístavní města Brava, Merca, Kismayu a Mogadišu.⁴¹ O něco komplikovanější bylo jednání o určení hranic mezi Itálií a Etiopií. Etiopský král Menelik při jednání s italským vyslancem Nerazzinim roku 1897 nakreslil na mapě Somálského poloostrova linii mezi Itálií a Etiopií, kterou následně Nerazzini předal italské správě, jež tento návrh přijala. Při dalších jednání ale tuto hranici rozšířila ve prospěch Itálie a odmítala vydat původní návrh, vytyčený Menelikem.⁴² Dnešní podoba hranic mezi Etiopií a tehdejším Italským Somálskem byla vytvořena až po konci druhé světové války a ukončení italské okupace Etiopie.

³⁸ LEWIS, Ioan M., *The modern history of Somaliland: From nation to state*, London 1965, s. 44.

³⁹ MEFSIN, Mariam W., *The Background of the Ethio-Somalian Boundary Dispute*. In: *The Journal of Modern African Studies* 2, 1964, 2, s. 196.

⁴⁰ HESS, Robert L., *Italian Colonialism in Somalia*, Chicago 1966, s. 26.

⁴¹ *Foreign Office: African Department*, 1906, National Archives, London, FO 367/30.

⁴² MEFSIN, Mariam W., *The Background of the Ethio-Somalian Boundary Dispute*. In: *The Journal of Modern African Studies* 2, 1964, 2, s. 199.

3 Britský protektorát 1884-1898

Následující kapitola popisuje dění na somálském poloostrově od utváření britského protektorátu roku 1884 do vypuknutí dlouholeté války se Sayyidem Hassanem. Právě během tohoto období byla pomalu utvářena samostatná správa nad protektorátem, která byla postupně převedena z nedalekého Adenu do hlavního správního města Britského Somálska Berbery. Rovněž je zde popsáno prostředí samotného Somálska a klanové rozdělení, specifické pro tento region.

3.1 Sociální a geografické prostředí Britského Somálska

V somálském prostředí hrají klíčovou roli klany jednotlivých rodin a jejich dlouhá genealogie. Klan se tak stává základním sociálním a politickým celkem každého Somálce. Jména jednotlivých klanů se odvozují od původních jmen jejich zakladatelů. Základními klany v Somálsku jsou Ishaq, Darod, Dir, Hawiye, Digil a Rahanwein. Samotný somálský národ, patřící mezi hamitské národy, se dělí na dvě skupiny. První je Samaale, kam patří první čtyři výše jmenované klany a jedná se převážně o pastevce, žijící více na severu a východu země při pobřeží Indického oceánu. Druhou skupinou je méně početná Sab, kam patří Digil a Rahanwein, žijící na jihu země v úrodné oblasti podél řek Juby a Shebely, kde se věnují zemědělství.

Hlavní somálské klany se pak dále větví do mnoha podkategorií, kterými se dá určit přesný původ jednotlivých rodin. V těchto rodokmenech se vždy uváděni pouze mužští zástupci daných klanů. Klanová příslušnost je dodnes důležitou součástí Somálců, i když se ji pokusil socialistický režim Siada Barrého, který zakázal jakoukoliv činnost, jež podporovala klanovou politiku, či jakkoliv připomínala klanové tradice. Došlo rovněž k nahrazení běžného oslovení „bratranče“ (som. jaale) na soudruhu. Po pádu režimu na počátku devadesátých let dvacátého století ale došlo k opětovnému oživení klanové tradice.

Pro tematiku Britského Somálska jsou nejvýznamnější klany Ishaq a Darod, neboť obývají většinu území britského protektorátu. Původ prvního jmenovaného

se odvozuje od Sheikha Ishaqa bin Ahmeda, který přišel z Arabského poloostrova do Somálska v průběhu třináctého století. Sheikh Ishaq se následně usadil ve starověkém městě Mait, kde dodnes leží jeho hrobka.⁴³

Z Arabského poloostrova pocházel rovněž i Sheikh Jiberti Ismail Darod, jenž si založil v jedenáctém století osadu při somálském pobřeží Rudého moře. Právě z větve Darod pocházejí významné klany Mijertein, Warsangeli, Dolbahante a Ogaden.⁴⁴ Ishaq a Darod tak byly prvními klany, které podnikly hlubší migraci obyvatel na území Somálska. Do té doby se obyvatelstvo soustředilo při pobřežních městech. Nejvýznamnější z těchto měst byla Zeila a později Berbera, jejichž původ se datuje krátce hidžře, kdy vznikaly první arabské osady na Somálském poloostrově při pobřeží Rudého moře. Skrz tyto přístavy proudil obchod se zbožím z vnitrozemí a Etiopie dál na Arabský poloostrov.

Hlavními komoditami, které proudily prostřednictvím přístavů na břehu Somálska dál na arabský poloostrov, byly především zvířecí kůže, maso, ghí⁴⁵, otroci a slonovina. Pro přístav Aden na sousedním břehu adenského zálivu byl tento obchod klíčový, neboť město bylo závislé na dodávkách masa z Afrického rohu. Tuto funkci bude pro Aden plnit Somálsko až do konce koloniální doby. Do Evropy se přes Arabský poloostrov dovážela ze Somálska ovčí kůže, která byla poměrně ceněná.⁴⁶ Co se importu týče, tak do Afrického rohu se dovážely z arabského světa převážně látky, zbraně, železo a keramika.⁴⁷ Většina toho obchodu procházela skrze přístav Zeila, který se tak stal důležitým obchodním centrem po velkou část somálské historie. K úpadku tohoto významného přístavu došlo až koncem devatenáctého století, díky vzniku železničního spojení mezi Etiopií a Džibuti ve Francouzském Somálsku.⁴⁸ Dnes má Zeila pouze necelých osm tisíc obyvatel, zatímco dříve méně významná Berbera má dvacet tři tisíc.

⁴³ Tribes of Somaliland, National Archives, London, WO 106/21, s. 10.

⁴⁴ Tamtéž, s. 52.

⁴⁵ Přečištěné máslo, které má při správném skladování mnohem delší trvanlivost než máslo tradiční.

⁴⁶ JARDINE, Douglas, *Somaliland: The Cinderella of the Empire*. In: *Journal of the Royal African Society* 94, 1925, 24, s. 104.

⁴⁷ LEWIS, Ioan M., *The Somali Conquest of the Horn of Africa*. In: *The Journal of African History* 2, 1960, 1, s. 218.

⁴⁸ History of the Mullah, 1904, National Archives, London, WO 106/18.

Sociální organizace somálských pasteveckých kmenů se dá charakterizovat jako volně demokratická, kde v čele stojí vůdce klanu, většinou sultán. Kromě osoby sultána, ale tato společnost postrádá hlubší hierarchizaci.⁴⁹

Britskému Somálsku je v dobové literatuře často připisováno poměrně přesné přívěsk „Popelka britského impéria“.⁵⁰ Šlo sice o jeden z prvních protektorátů, zřízených Velkou Británií v Africe, ale byla mu věnována mnohem menší pozornost, na rozdíl od ostatních protektorátů, vzniklých v následujících dvaceti letech. Britské Somálsko nedisponovalo ani průmyslem, ani těžbou. Nebyly zde zbudovány, díky obtížnosti terénu, železnice ani zpevněné cesty. Předchozí, převážně francouzští, misionáři zde vybudovaly jen minimální množství škol⁵¹ a obchod byl výrazně závislý na blízkém Adenu. Příjmy z protektorátu v Africkém rohu byly průměrně kolem sedmdesáti až devadesáti tisíci liber, zatímco náklady byly prakticky dvojnásobné.⁵² Protektorát, který byl situován na poměrně výhodné pozici v Africe, se tak příliš nerozvíjel a možný budoucí růst byl na dvacet let zastaven válkou s derviši, v jejichž čele stál Šílený muláh, jak byl nazýván Brity.

Britský protektorát v Somálsku se rozkládal na ploše sto sedmdesáti pěti tisíci kilometrech čtverečních s populací čítající pouze tři sta tisíc obyvatel.⁵³ Britské Somálsko se tak stalo jednou z britských kolonií s nejnižší hustotou obyvatel. Území protektorátu je převážně polopouštního, suchého charakteru s výjimkou tří oblastí. Prvním z nich je pohoří Al Madow, rozkládající se při pobřeží Adenského zálivu, s nejvyšším vrcholem Shimbris, měřící 2460 m. Shimbris je tak zároveň nejvyšší horou celého dnešního Somálska. Druhou oblastí je poušť Guban, nacházející se mezi tehdejším hlavním městem Berberou⁵⁴ a přístavem Zeilou. Poslední a zároveň nejdůležitější oblastí pro nomádské obyvatel Britského Somálska je pastvina Haud, jež spadá z velké

⁴⁹ LEWIS, Ioan M., *The Somali Conquest of the Horn of Africa*. In: *The Journal of African History* 2, 1960, 1, s. 215.

⁵⁰ JARDINE, Douglas, *Somaliland: The Cinderella of the Empire*. In: *Journal of the Royal African Society* 94, 1925, 24, s. 100.

⁵¹ Britská správa zřídila až s příchodem 20. století v přístavních městech Berbera, Zeila a Bulhar.

⁵² War and Colonial Department and Colonial Office, 1906, National Archives, London, CO 879/94.

⁵³ Colonial Office: *Somaliland Miscellanea*, National Archives, London, CO 607.

⁵⁴ Dnes je hlavním městem Somalilandu Hargeisa.

části do regionu Ogaden v Etiopii. Suchá teplota vzduchu dosahovala, podle měření z let 1901-1920, v letních měsících 35, 5°C. V zimních měsících 24°C.⁵⁵ Srážky jsou v průběhu většiny roku vzácné a k pravidelnějším srážkám dochází pouze v prosinci a lednu. Na území Britského Somálska rovněž netečou žádné stálé řeky. Voda se i v průběhu dešťů velmi rychle vsakuje do půdy. Jedinými zdroji vody tak jsou podzemní studny, řečiště a několik oáz, z nichž je nejvýznamnější oáza Mudug, nacházející se v centrálním Somálsku nedaleko britsko-italských hranic, kde jsou průměrné roční srážky dvě milimetry, zatímco na severu země jsou srážky pouze v rozmezí padesáti až sto milimetry vody.⁵⁶ Vody je tak na území Somálska poměrný nedostatek a kontrola nad určitými studnami je klíčová pro přežití somálských kmenů. Častým motivem ke konfliktu mezi jednotlivými kmeny je tak kromě zisku nového dobytka právě vlastnictví studen. Samotná kvalita vody je rovněž poměrně nízká. V severní části britského protektorátu voda obsahuje značné množství síry, zatímco pro vodu v jižnější části jsou typické velké příměsi soli. Kočovní Somálci při svých cestách tak spíše přežívají díky velbloudímu mléku než vodě.⁵⁷

Z důvodu nedostatku vody a její špatné kvality je prostředí Britského Somálska bez dodatečného zavlažování nevhodné pro pěstování plodin a většina obyvatel se tak živí pastevectvím. Hlavní část stáda tvoří velbloudi, kteří se dělí na nosné a velbloudy na mléko. Dále jsou součástí jednotlivých stád ovce a kozy, určené především na maso a kůže, které tvoří většinu somálského obchodu s Arabským poloostrovem a jinými zeměmi. O stáda velbloudů se starají převážně muži, kdy každý má s sebou vždy kopí, či pušku pro případ obrany před útoky jiných kmenů. O zbytek stáda se pak starají ženy.⁵⁸ Přívětivé podmínky pro zemědělství se nachází až při povodí řek Juba a Shebella, nacházející se na jihu Italského Somálska. Jelikož je nomádský způsob života dominantní na území Somálska, jednají tak kočovní Somálci často povýšeně při

⁵⁵ Colonial Office: Somaliland Miscellanea, National Archives, London, CO 607.

⁵⁶ MEFSIN, Mariam W., *The Background of the Ethio-Somalian Boundary Dispute*. In: *The Journal of Modern African Studies* 2, 1964, 2, s. 190.

⁵⁷ Colonial Office, Commonwealth and Foreign and Commonwealth Offices, 1909, CO 535/17.

⁵⁸ STAFFORD, J. H., COLLENETTE, C. L., *The Anglo-Italian Somaliland Boundary*. In: *The Geographical Journal* 2, 1931, 78, s. 105.

kontaktu se Somálci, kteří se věnují zemědělství. Totéž platí i pro Somálce, jenž se živí rybolovem. Toto místy nadřazené jednání může být způsobeno i faktem, že většina pastevců na jihu Somálska patří do minoritní skupiny Sab, nikoliv Samaale. Samaale jsou poměrně mladý národ vzniklý arabskou expanzí na Somálský poloostrov, zatímco Sab jsou s největší pravděpodobností potomci obyvatel Somálska, nazývaných Galla⁵⁹, kteří byli v průběhu arabské migrace do Afrického rohu buď asimilováni, či vyhnáni.⁶⁰

Z politicko-geografického hlediska je Somálsko situováno vcelku výhodně a ze všech britských kolonií ve východní Africe je pro Velkou Británii nejpřístupnější. Do hlavního města protektorátu Berbery bylo možné se dopravit plavbou z Londýna za dvanáct dní a za šest z Bombaje, čímž se Britské Somálsko stalo klíčovou zastávkou obchodu a spojení s Indií.

Hlavním platidlem v Britském Somálsku byl po dlouhou dobu tereziánský tolar, který byl velmi oblíbeným univerzálním oběživem v mnoha částech světa, převážně na arabském poloostrově. S příchodem britské správy se do oběhu začaly dostávat i indické rupie a částečně i britské libry. Jak tereziánský tolar, tak i indická rupie byla několik let po první světové válce nahrazovány novým somálským šilinkem, který je dodnes oficiální měnou Somálska. De facto nezávislý stát Somaliland užívá svůj somalilandský šilink.

Oblast Somálska byla rovněž velmi oblíbenou destinací pro mnohé britské lovce, kteří sem podnikali četné výpravy. Válečný konflikt se Sayyidem Hassanem a jeho derviši ale znamenal konec těchto výprav, které byly díky těžko předvídatelnému pohybu vojsk dervišů nebezpečné. Mezi oblíbenou lovenou zvěř patřili lvi a leopardi. Později s přelomem století byly zavedeny regulace na lovenou zvěř z důvodu zachování druhů a každý lovec musel mít licenci.⁶¹ Zvěř tak byla rozdělena do tří kategorií. Zvířata první kategorie nesměla být lovena vůbec. Z druhé kategorie mohli být loveni pouze samci a na třetí kategorii neplatily žádné regulace. Mezi zvěř, kterou bylo zakázáno lovit, patřily například

⁵⁹ První hamitští obyvatelé Somálska, kteří vyhnali většinu původních obyvatel, jenž byli nazýváni Zengi, znamenající černý.

⁶⁰ LEWIS, Ioan M. *Peoples of the Horn of Africa: Somali, Afar, and Saho*, New Jersey 1998, s. 47.

⁶¹ Queens regulations, 1901, National Archives, London, CO 673/2, s. 2.

horské zebry či žirafy, jež se tou dobou velmi vzácně vyskytovaly v Africkém rohu.⁶²

Nedaleko Berbery došlo v průběhu dvacátých let k objevení nalezišť ropy a později i uhlí. Tím by se hlavní město protektorátu mohlo stát v budoucnu, pokud by příslušná naleziště byla dostačující, klíčovou zastávkou z hlediska zásobování lodí, plujících dále do Indického oceánu. Sir Earl Curzon, budoucí britský ministr, píše ve svém dopise z 19. května 1919 na ministerstvo zahraničí, které mu tou dobou předsedal Arthur Balfour: *„Bylo mi přikázáno vrchními lordy admirality Vám oznámit, že se k nim dostaly informace o možném předání části území Britského Somálska Itálii. Přejí si zdůraznit významnost strategické pozice britského Somálska a to především Berbery ve spojení s budoucím možným nalezištěm ropy. Význam vlastnění bohatých nalezišť ropy – paliva budoucnosti – na britském území nesmí být podceňován a to především po zkušenostech z poslední války, která ukázala hodnotu klíčových surovin a riziko způsobené dodáváním těchto surovin námořnictvu a armádě od zahraničních zdrojů. Lordové admirality tedy silně naléhají na ponechání a odmítnutí možných odstoupení území Britského Somálska v současné době.“*⁶³

3.2 Utváření samostatné správy

Rok 1884 se stal hlavním mezníkem v dějinách Britského Somálska, neboť s tímto datem započalo trvalé zabránění somálského pobřeží Velkou Británií. Právě v tomto roce vrcholila krize v Súdánu, na kterou Egyptská správa zareagovala převelením posádky ze somálského pobřeží do Súdánu, který byl tou dobou pro Egypt důležitější. Tohoto chvilkového mocenského vakua využila nejrychleji Velká Británie. V průběhu roku 1884 a 1885 došlo k postupnému obsazení těchto měst posádkou z blízkého Adenu, který patřil pod britskou správu.⁶⁴ Před příchodem adenské posádky informovala Velká Británie Osmanskou říši o nadcházející akci. Důvodem k vojenskému obsazení Somálského pobřeží mělo

⁶² Queens regulations, 1901, National Archives, London, CO 673/2, s. 5.

⁶³ Undesirability of ceding any portion of British Somaliland, 1919, National Archives, London, FO 608/215/14.

⁶⁴ CLIFFORD, E. H. M., *The British Somaliland-Ethiopia Boundary*. In: *The Geographical Journal* 4, 1936, 87, s. 290.

být zabránění rozšiřování nepokojů, způsobených odchodem egyptských vojsk. Británie sdělila Osmanské říši, že nepodnikne žádnou akci, pokud budou osmanské jednotky schopny situaci vyřešit samy. Velká Británie by pak uznala nárok Osmanské říše na toto území. Britové ale věděli, že Osmané nebudou schopni toto splnit. Navíc se Británii nedostala žádná odpověď od sultána a měla tak volné ruce pro obsazení somálského pobřeží.⁶⁵

Vrchním velením jednotek, které měly obsadit somálské pobřeží, byl pověřen kapitán Frederick Mercer Hunter, první pomocný rezident Adenu, jenž měl pro případ obsazení pobřeží Adenského zálivu připraveno několik desítek mužů v hlavních přístavních městech už od začátku osmdesátých let, kdy somálské pobřeží bylo stále pod kontrolou Egypta. Přímé velení jednotek na protější pobřeží zálivu svěřil Frederick Hunter svému asistentovi Langtonovi Prendergastovi Walshovi, neboť Hunter pobýval v Adenu. Současně byla v Berbeře zakotvena britská loď, která měla v případě nutnosti poskytnout Walshovým jednotkám dělostřeleckou podporu. Měla být ale použita pouze v nejkrajnějším případě, neboť jak Walsh, tak i Hunter byli zastánci mírového získání území za pomoci politiky. Pro oba adenské zástupce užití násilí znamenalo selhání diplomacie.⁶⁶ K použití síly při obsazení somálského pobřeží nedošlo, neboť v pobřežních městech, odkud se egyptské jednotky stáhly a byly nahrazeny britskými, již měla Velká Británie určitý obchodní i politický vliv. Ještě před samotným obsazením byli britští diplomaté v kontaktu s místními vůdci kmenů, se kterými sepisovali řadu smluv, které nakonec vyústí ve vytvoření protektorátů nad těmito klany. Navíc většina společenství, žijících při pobřežních městech, byla zvyklá na trvalou vojenskou i diplomatickou přítomnost jiné země. Pro místní klany to znamenalo vojenskou ochranu a prostor k obchodu. Komplikace a možné nasazení síly by bylo nutné spíše, pokud by se Británie pokusila obsadit i somálské vnitrozemí, kde žily kočovné kmeny, jež byly zvyklé na svobodný život a časté boje s ostatními klany. Británie

⁶⁵ TOUVAL, Saadia. *Somali Nationalism: International politics and the drive for the unity in the horn of Africa*, Cambridge 1963, s. 36.

⁶⁶ Aden political Department, 1893, National Archives, London, FO 844/4.

ale neviděla strategický význam v pouštním vnitrozemí a soustředila své síly pouze na mnohem výhodnější pobřeží. Krátce po obsazení v zemi nebyly, vyjma několika desítek jednotek z Adenu, řádné ozbrojené složky pro případnou obranu. Došlo tedy k rekrutování somálských mužů, kteří byli následně školeni instruktory z indické armády. Velká část tohoto školení byla tvořena výukou zaměřenou na manipulaci a střelbu s palnými zbraněmi, se kterými přišlo do té doby do styku jen velmi malé procento somálských mužů. Kmeny totiž v boji s nepřítelem užívali pouze tradiční kopí a štít. Později byla do oblasti nově se utvářejícího protektorátu převelena jednotka britských vojáků z indické armády, čítající několik desítek mužů. Současně byla zřízena z místních mužů jízdní policie, užívající velbloudů.⁶⁷

K ozbrojeným střetům mezi britskými a somálskými jednotkami docházelo pouze zřídka. V jednom případě odmítla skupina somálských bojovníků odevzdat zbraně na místní policejní stanici při návštěvě města, jak bylo nově zavedeno, a došlo ke střetu, při kterém zemřel jeden somálský policista, a dva byli zraněni.⁶⁸ Tento případ násilí přímo v místech, kde sídlila britská správa, byl velmi ojedinělý. Britské jednotky fungovaly spíše jako ochrana spřátelených kmenů před kočovnými nájezdníky, jež se snažili ukořistit jejich stáda. K největší akci došlo roku 1890, kdy Walsh vyslal výpravu čítající necelých tři sta mužů s cílem zastavit dlouhotrvající nájezdy na kmeny žijící poblíž Berbery a Zeily.

Velká Británie získala obsazením bývalých egyptských posádek kontrolu nad oběma břehy Adenského zálivu a veškerým obchodem proudícím skrz Rudé moře do Indického Oceánu a zabránila tak ostatním koloniálním velmocím, díky svému pohotovému obsazení, angažovat se na somálském pobřeží. Oslabení egyptské, respektive osmanské moci v oblasti Afrického rohu, se snažily využít i ostatní evropské velmoci. Francie získala přístav Obok, který se stal jedním ze základů pro budoucí Francouzské Somálsko. Itálie získala přístav Massawa na území dnešní Eritrey. Došlo i k ruským a německým pokusům o zábor půdy na úkor oslabené osmanské moci, které ale neskončily úspěšně.⁶⁹ Ze všech

⁶⁷ Campaign against the Mullah Muhammed Abdullak, 1901, National Archives, London, FO 2/809.

⁶⁸ Aden Political Department, 1891, National Archives, London, FO 844/2.

⁶⁹ Tamtéž.

koloniálních velmocí, kterým se podařilo získat území na somálském poloostrově, byli nejúspěšnější právě Britové. Podařilo se jim rychle obsadit poměrně velké území a tím zabezpečit dominantní pozici na hlavní zastávce při cestách nově otevřeným Suezským průplavem, což bylo klíčovým důvodem celé britské mise.

Celkově bylo ale období konce devatenáctého století pro dění na Somálském poloostrově relativně klidné, neboť docházelo pouze k postupnému vytváření britské kolonie. Velká Británie tou dobou spíše než s místními kmeny řešila dokončení a uznání hranic se sousedními státy. Roku 1888 byla sepsána klíčová smlouva mezi Francií a Velkou Británií, která určovala hranici mezi Britským a Francouzským Somálskem. Obě velmoci zde současně uznaly suverenitu těchto území.

K větším komplikacím docházelo pouze ve vztazích s Etiopií, čemuž přispěla i smlouva mezi Velkou Británií a Itálií z roku 1894, která určovala sféry vlivu jednotlivých velmocí, neboť byla dojednána pouze mezi zástupci Velké Británie a Itálie. Etiopský císař Menelik II. o této dohodě nebyl nijak informován. Ke sporům docházelo i s císařovým synovcem, generálem a guvernérem Hararu Ras Makonnenem, otcem budoucího císaře Haile Selassieho. K jistému uklidnění situace došlo až diplomatickou misí Rennela Roda.

Koloniální aktéři na Somálském poloostrově jako své konkurenty zde viděli pouze další koloniální velmoci. Velká Británie, Francie a Itálie nepředvíдалa expanzi Etiopie, ke které dojde za vlády císaře Menelika II. Etiopskému císaři se podařilo nejen ubránit koloniálnímu záboru půdy Evropany, ale i rozšířit Etiopii. Koncem devatenáctého století se podařilo císaři úspěšně přičlenit území Ogaden, který byl po dlouhou dobu součástí Hararského emirátu.⁷⁰ O toto území, obývané převážně Somálci, povede Etiopie se svými sousedy dlouhé spory, které vyvrcholí v osmdesátých letech dvacátého století, v otevřenou válku se Somálskem, kdy se Etiopii podaří ubránit pansomalistickým snahám režimu

⁷⁰ *Imperial Partition*. In: METZ, Helen. *Somalia: A Country Study* [online], [cit. 2015-20-02] 1992. Dostupné z: <http://countrystudies.us/somalia/>.

Siada Barrého.

Souběžně s mezinárodními smlouvami s ostatními koloniálními velmocemi podepisovala Velká Británie nové smlouvy s kmeny, žijícími v severní části Somálska. Hlavním motivem smluv, jenž byly postupně podepisovány se sultanáty, žijícími při pobřeží, byla ochrana obchodní cesty s Indií, neboť docházelo k rabování a loupení britských lodí, které se zastavovaly na somálském pobřeží. Velké Británii zpočátku nešlo tolik o kontrolu nad územím Somálska, ve kterém neviděla příliš velkou hodnotu, ale právě o zajištění bezpečného průchodu Adenským zálivem. Tento motiv se stal ještě významnějším po vybudování Suezského průplavu v roce 1869, kdy se právě cesta přes Rudé moře stala hlavním spojením s Indií a dalšími britskými subjekty v Asii a Tichém oceánu. Proto britská vláda rozhodla o sepsání smluv nových, které by Velké Británii zajistily hlubší spolupráci s místními sultanáty a pomohly tak britské dominanci nad Adenským zálivem, jehož oba břehy by Velká Británie po vytvoření protektorátů kontrolovala.

Smlouvy se zástupci hlavních klanů v Britském Somálsku Eesa, Gadabursi, Habr Toljaala, Habr Gerhajis, Warsangeli a Habr Awal byly sepsány během prvních dvou let od obsazení pobřeží Adenského zálivu po odchodu egyptských posádek.⁷¹ V těchto smlouvách se jednotlivé klany zavázaly ke spolupráci s britskou správou, která tak bude zajišťovat jejich ochranu a nezávislost. Klany nesměly předat, pronajmout či prodat své území nikomu jinému než Velké Británii. Veškeré britské lodě měly volný přístup do všech přístavů a mohly v nich volně obchodovat. Klany rovněž musely poskytnout ochranu všem britským obyvatelům, kteří by cestovali skrz jejich území.⁷² V celém britském protektorátu byl rovněž v článku číslo čtyři zakázán obchod či vlastnictví otroků a všichni britští důstojníci měli právo otroky jejich původním majitelům odebrat a předat britské správě. Britská vláda rovněž mohla mezi jednotlivé klany umístit vyslance, jejichž bezpečí musely klany zařídit.⁷³ Tyto smlouvy pak byly později

⁷¹ Egypt: Treaties, Tribes on Somali Coast, 1886, National Archives, London, FO 881/5453.

⁷² Various papers and documents relating to the tribes of the Somali Coast, 1886, National Archives, London, FO 844/1.

⁷³ Egypt: Treaties, Tribes on Somali Coast, 1886, National Archives, London, FO 881/5453.

rozšířeny o několik dalších článků, z nichž nejvýznamnější byl článek číslo dva z 27. ledna 1886, který kmenům zakazoval jakékoliv vyjednávání s jinými velmocemi bez souhlasu britské správy.⁷⁴ Těmito smlouvami byl tak vytvořen protektorát nad jednotlivými kmeny v severním Somálsku. Pro mnohé kmeny byla ale tato ujednání spíše formální věcí, neboť šlo o kočovné kmeny, nemající pevně dané území, jež by spravovaly, a které by tak spadalo do sepsaných smluv. Pohyby jednotlivých kmenů ale byly celkem pravidelné v závislosti na aktuálním ročním období a britská správa tak mohla poměrně přesně předvídat, kde se jednotlivé kmeny v určitou dobu mohou nacházet.⁷⁵ Nově se utvářející protektorát byl zprvu spravován prostřednictvím Britské Indie, pod kterou stejně jako Aden získané území na Somálském poloostrově spadalo. Velký vliv na politiku protektorátu měl i hlavní britský konzul v Egyptě Evelyn Baring, hrabě z Cromer. Vrchní vedení Indie využívalo somálské pobřeží nejen jako zastávku při obchodních cestách do Velké Británie, ale i jako hlavního zásobitele velbloudů, kterých pak bylo využito jednotkami v Súdánu a Egyptě. Somálský poloostrov se stal i poměrně oblíbenou destinací pro britské lovce. Ke změně v řízení Britského Somálska došlo až roku 1898, kdy byla správa nad protektorátem převedena přímo na ministerstvo zahraničí. Se začátkem dvacátého století pak došlo k přesunu správy nad Somálskem do rukou ministerstva kolonií.

Smlouva mezi Velkou Británií a Itálií z roku 1894, jež rozdělila Africký roh mezi koloniální mocnosti, dělí Somálsko takto: *„Hranice sfér vlivu Velké Británie a Itálie v regionu Adenského zálivu bude dána linií, jež bude začínat z Gildessy a dále pokračovat směrem k osmému stupni severní šířky v oblasti, čímž bude procházet podél severovýchodní oblasti teritorií klanů Girrhi, Bertiri a Rer Ali. Po dosažení osmému stupně severní šířky bude linie následovat tuto rovnoběžku až k místu, kde se bude křížit s čtyřicátým osmým stupněm délky na východ od Greenwiche. Poté pokračuje ke křižovatce mezi devátým stupněm severní šířky a čtyřicátým devátým stupněm východní délky, odkud dále následuje poledník až*

⁷⁴ BROWN, Latham D. J., *The Ethiopia-Somaliland Frontier Dispute*. In: *The International and Comparative Law Quarterly* 2, 1956, 5, s. 247.

⁷⁵ Tamtéž, s. 249.

k moři.⁷⁶ K reálnému vytyčení hranic ale nedošlo až do roku 1929, kdy se v březnu správy Britského a Italského Somálska dohodly na konečném vytvoření a přesném zmapování fyzických hranic mezi oběma celky.⁷⁷ Společné práce britských a italských terénních pracovníků a leteckých pozorovatelů trvaly do srpna 1930, čímž byla určena finální hranice mezi Britským a Italským Somálskem, platící dodnes, kdy rozděluje Somálsko a de facto nezávislý stát Somaliland.

Hlavním vyslancem Velké Británie v Etiopii, který měl dopomoci k dohodě na rozdělení území mezi těmito státními celky, byl budoucí vyslanec Velké Británie v Římě během první světové války a později člen parlamentu sir James Rennel Rodd. Sir Rodd po několikadenním vyjednávání podepsal s etiopským králem Menelikem II. 14. května 1897 smlouvu, určující hranice mezi britským protektorátem a Etiopií. Velká Británie již předtím podepsala s etiopskými králi několik vzájemných smluv, ale většinou se týkaly pouze ujištění přátelských vztahů a obchodu.⁷⁸ Smlouva z roku 1897 byla první, která definovala přesné hranice mezi těmito mocnostmi.

Sir Rodd ve své zprávě o rozdělení sfér vlivu mezi Etiopií a Velkou Británií napsal toto: *„Hranice, jak je již ujednáno, začíná u studny v Hadu, nacházející se mezi Džibuti, hlavním městem Francouzského Somálska a Zeilou. Následuje cestu užívanou karavanami až k Abasuenu a kopci Sumadu a poté pokračuje jihozápadním směrem k Egu, které leží pouhých deset kilometrů na sever od Hararu v nadmořské výšce sedm tisíc pět set stop nad mořem. Poté se hranice ostře stáčí na východ. U skály Moga Medir hranice dále pokračuje jihovýchodně až ke křižovatce mezi osmou rovnoběžkou a čtyřicátým sedmým poledníkem.“*⁷⁹ Podle smlouvy mohou dále jednotlivé kmeny, žijící při vytyčené hranici, užívat nejbližších studen, i pokud se budou nacházet mimo určené hranice. Kmeny budou ale spadat pod jurisdikci státu, kde se budou nacházet. Dále byla otevřena

⁷⁶ STAFFORD, J. H., COLLENETTE, C. L., *The Anglo-Italian Somaliland Boundary*. In: *The Geographical Journal* 2, 1931, 78, s. 107.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ HERTSLET, Edward, BRANT Richard W., SHERWOOD Harry L., *Map of Africa by Treaty, Treaty No. 96*, London, 1909.

⁷⁹ *The Treaty with Abyssinia*. In: *The Geographical Journal* 3, 1898, 11, s. 293.

volnému užívání obchodní cesta mezi Hararem a přístavním městem Zeilou, která měla být volně k dispozici etiopským obchodníkům. Etiopie se rovněž zavázala k otevřenému nepřátelství vůči mahdistům a měla zabránit importu zboží a zbraní nepřátelům v Súdánu skrz Etiopii.⁸⁰

Tím došlo ke kompletnímu rozdělení Afrického rohu mezi tři koloniální velmoci s tím, že Itálie sice vlastnila největší část dnešního Somálska, ale z obchodně-strategického hlediska méně významnou část, neboť měla přístup pouze i Indickému oceánu a nikoliv k Rudému moři, odkud se dala kontrolovat hlavní obchodní trasa ze Středozemního moře do Indického oceánu. Přesto měla právě Itálie největší ambice v Africkém rohu. Smlouvou z Wičale, která se lišila v přeložené amharské verzi od italské, se z Etiopie stal de facto italský protektorát až do pokořující porážky italských vojsk u Adowy z roku 1896. V agresivní politice vůči Etiopii bude Itálie pokračovat i v dvacátém století a to především ve třicátých letech, kdy dojde k obsazení Etiopie Mussoliniho Itálií. Toto rozdělení Somálského poloostrova později povede k vytvoření pansomalistického hnutí, neboť koloniální velmoci a Etiopie rozdělily poměrně homogenní somálský národ do pěti celků – Etiopie, Britské, Italské a Francouzské Somálsko a Severní hraniční oblast, která je dnes součástí Keni. Krátce po získání nezávislosti se Somálci, kteří v severní části Keni tvoří většinu, pokusí v ozbrojeném konfliktu neúspěšně připojit k nově vzniklému Somálsku. Rozdělení somálského národa je znázorněno mimo jiné i na somálské vlajce, která je tvořena pěticípou bílou hvězdou na modrém poli.

Smlouvy mezi hlavními aktéry na Somálském poloostrově jsou klíčové pro dnešní dění v Somálsku, neboť hranice současného státu Somaliland kopírují právě hranice Britského Somálska, vytyčené koncem devadesátých let devatenáctého století mezi hlavními aktéry na Somálském poloostrově. V průběhu dekolonizace z druhé poloviny dvacátého století většina nově utvářejících se států vytvářela své hranice právě na základě bývalých kolonií. V případě dnešního Somálska šlo o sloučení britské a italské části. Francouzské Somálsko zůstalo samostatné jako Džibuti.

⁸⁰ *The Treaty with Abyssinia*. In: *The Geographical Journal* 3, 1898, 11, s. 294.

Během somálské občanské války z devadesátých let se obnovily snahy severní části Somálska, bývalé britské kolonie, o oddělení od zbytku země. Somaliland tak po pádu centrální vlády Siada Barrého vyhlásil roku 1991 svoji nezávislost. Somaliland dodnes není uznán žádným jiným státem i přes jeho snahy o začlenění do Commonwealthu.

4 Válka s derviši 1899–1920

Následující část se zabývá zpracováním jedné z nejdůležitějších kapitol dějin Britského Somálska či Somálska jako takového. Šlo o rozsáhlou a dlouhotrvající rebelii Sayyida Hassana a jeho následovníků - dervišů. Dodnes je tak Sayyid Hassan a jeho básně symbolem snahy Somalilandu o odtržení od Somálska. Sayyid se tak staví mezi nejdůležitější osobnosti somálské historie společně s Ahmadem Granem (amharsky levoruký), jenž připojil v 16. století dvě třetiny Etiopie k Adalskému sultanátu. Tento dvacet let trvající a finančně velmi nákladný konflikt zabránil Velké Británii v kompletní kontrole nad zřízeným protektorátem. Jednalo se o klíčový úsek somálských dějin, neboť právě během něj se rozhodovalo o budoucnosti britské kolonie ve východní Africe.

4.1 Vznik hnutí dervišů

Než bude v práci rozebrán dvacetiletý konflikt mezi britským impériem a somálskými derviši, je nutné uvést historii jejího klíčového aktéra, jímž je Sayyid Muhhamad Abdille Hassan (som. Sayid Maxamed Cabdille Xasan), který získal od Britů přízvisko Šílený muláh. Sayyid Hassan a jím vedení dervišové byli jedinou překážkou, která bránila Británii v kontrole nad územím Somalilandu. Role Sayyida Hassana je tak díky tomu často přirovnávána k roli al-Mahdiho v Súdánu.⁸¹ V dětství slýchal Sayyid Hassan příběhy o al-Mahdim, který byl tou dobu na vrcholu moci, což částečně přispělo v Sayyidovo odhodlání započnout povstání vůči britské správě.

⁸¹ Life of Mohamed bin Abdulla Hasan, 1922, National Archives, London, CAB 127/1, s. 22.

Sayyid byl narozen 7. dubna 1864 do rodiny⁸², ve které mělo náboženství výsadní postavení díky činnosti jeho přímých předků. Jeho otec Abdille Hassan byl za svou činnost odměněn titulem Sheikh⁸³, stejně jako jeho předchůdce Hassan Nur, významný zakladatel několika náboženských center. Nejvýznamnějším se stal Sheikh Isman z Berdeere, jehož hrobka je dodnes místem uctívání.

Sayyid Hassan na tuto náboženskou tradici navázal. Již v deseti letech si osvojil znalosti koránu a během svého života podnikl několik cest do Mekky, kde se přidal k řádu Salihya, založeném Muhammadem Salihem, jehož učení pak přinesl zpět do Somalilandu.⁸⁴ Velký vliv získal především díky svému kázání v Berbeře a později v jím založené náboženské usedlosti (som. Tariga) Kob Fardod v Dolbahante. Zde založil náboženské hnutí, ke kterému se jako první přidaly kmeny Rer Ibrahim (patřící k Mukabil Ogaden), Ba Hawadle (Miyirwalal Ogaden) a Ali Gheri (Dolbahante). Hlavním heslem jeho kázání bylo: „Somaliland pro Somálce a bez nevěřících.“⁸⁵

Existují tři dobové britské interpretace hlavního motivu odporu Sayyida vůči Britské správě v severním Somálsku. První je náboženský fanatismus, pokoušející se zvrátit britskou „civilizační misi“. Především díky této interpretaci získal Sayyid Hassan své přezdívku Šílený muláh, neboť v literatuře té doby či novinových článcích⁸⁶ byl stereotypně označován za bouřícího se muslimského fanatika.⁸⁷ Poprvé se tento výraz objevil ve zprávě konzula Britského Somálska Jamese Hayese-Sadlera ministru Salisburymu, ve které píše: „the Mullah has gone religious mad.“⁸⁸

Podle druhé a méně rozšířené interpretace použil Sayyid náboženský motiv pouze jako zástěrku ke krádežím stád. Ale tato interpretace je nejméně

⁸² Rodina Abdille Hassana patřila do sub-klanu Habr-Suliman, žijícího v jižním Ogadenu. Žil ale více v klanu své matky Dolbahante.

⁸³ IRONS, Roy, *Churchill and the Mad Mullah of Somaliland: Betrayal and Redemption 1899-1921*. Barnsley 2013, s. 587.

⁸⁴ LEWIS, Ioan M., *The modern history of Somaliland: From nation to state*. London 1965, s. 65.

⁸⁵ Life of Mohamed bin Abdulla Hasan, 1922, National Archives, London, CAB 127/1, s. 7.

⁸⁶ Příkladem může být článek Morning Post z 23. března 1919, píšící o hrdinské smrti vojáka britských Camel corps v boji proti Šílenému muláhovi. Despatches, 1907, National Archives, London, CO 535/38.

⁸⁷ SLIGHT, John P., *British and Somali Views of Muhammad Abdullah Hassan's Jihad, 1899-1920*. In: Bildhaan 10, s. 19.

⁸⁸ Tamtéž.

pravděpodobná a v dobových materiálech se prakticky nevyskytuje.

Poslední výraznější interpretace vznikla v průběhu První světové války. Podle ní mělo být hnutí dervišů podporováno Osmanskou říší a Německem. Zvěsti o této motivaci se rozšiřovaly i díky údajným informacím o plánech útoku sousední Etiopie do Eritrey. Nekorunovaný panovník Etiopie Lij Iyasu měl ve svém kruhu mnoho muslimských poradců, včetně několika náčelníků z Ogadenu a dvou vyslanců muláha. Tvrdilo se, že do Etiopie přichází turečtí a němečtí emisáři v přestrojení za Araby a že německý ministr slíbil Etiopii, pokud zaútočí na Eritreu, tak si jí budou moci ponechat, jinak toto území připadne po vyhrané válce Německu.⁸⁹ Tehdejší ministr války Etiopie Fitawrari Habte Georgis tato tvrzení vyvrátil, ale uznal, že Lij Iyasu byl proněmecky smýšlející, na rozdíl od valné většiny ministerstva a vlády.⁹⁰

Podle britské zpravodajské služby Súdánu byl Sayyid kontaktován tureckými vyslanci. Při této příležitosti mu měla být předána osmanská vlajka, kterou měl vyvěsit nad Berberou až budou turecké jednotky pochodovat na město a ukázat tak svůj odpor vůči britské správě.⁹¹ Pravděpodobnost, že by Sayyidovo hnutí dervišů bylo výrazně ovlivněno turko-německou propagandou je ale velmi malá. Hnutí dervišů totiž vzniklo již necelé dvě desetiletí před samotným vypuknutím první světové války a pomoc ze strany tureckých či německých vyslanců a poradců měla jen minimální vliv na Sayyidovu politiku.

Možným důvodem k nábožensky zaměřené kampani dervišů proti protektorátní správě bylo údajně setkání Sayyida Hassana s Johnem Abdulahem, chlapcem, žijícím ve francouzské misii v Daymoole nedaleko Berbery. Sayyid se chlapce zeptal, do jakého klanu patří, na což odpověděl: „Patřím do klanu Otce.“⁹² Tato odpověď měla utvrdit Sayyida v nutnosti zásahu proti evropským koloniálním mocnostem. Avšak tento koncept odporoval myšlence jedné z hlavních větví islámu v Somálsku Qadiriya, která byla tolerantní vůči

⁸⁹ Colonial Office: Somaliland Original Correspondence, 1916, National Archives, Co 535/44.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ SLIGHT, John P., *British and Somali Views of Muhammad Abdullah Hassan's Jihad, 1899-1920*. In: Bildhaan 10, s. 23.

⁹² *Failure of Darwish state: The Clash Between Somali Clanship and State System*. In: ISSA-SALWE Abdisalam, Somali Watch [online], [cit. 2015-14-01]. Dostupné z: www.somaliawatch.org/archivemar03/040629602.htm.

křesťanství a s koloniální správou víceméně spolupracovala.

Hnutí Sayyida Hassana se přiklánělo k Salihya, což byl militantní řád, založený Sayyidovým učitelem Muhammadem Salihem, spadající pod druhou hlavní větev islámu v Somálsku Ahmadiya.⁹³ Kmeny, vyznávající Qadiriya, se tak díky své kladné politice vůči Britům a volnějším vyznávání islámu staly často hlavním terčem nájezdu Sayyidových dervišů. Sayyid Hassan tak nebojoval jen proti křesťanským kolonizátorům, ale i jiným islámským řádům, které se v očích Sayyida zdály nečisté a odporující základům islámu. Salihya se počítala mezi ortodoxní hnutí, která se označují jako takzvaný Neosúfismus. Jedná se o hnutí, jež se snaží reformovat islám a navrátit ho ke starým kořenům. Sayyid se tak ve všech dopisech zaslaných britské správě podepisoval jako Nejchudší služebník Boží a jako důvod svého boje proti Britům vždy označoval obranu islámu před nevěřícími.

Sayyidovi se dařilo ke svému hnutí získat i mnohé následovníky, kteří v muláhovi neviděli spasitele islámu, ale bojovníka za svobodu. Méně nábožensky založené somálské muže si Sayyid Hassan získal svým výborným řečnickým uměním a znalostí poezie. Toto umění je v somálské tradici totiž velmi ceněno, neboť somálské kmeny pouze v minimální míře užívali písma. Dodnes je pro somálskou kulturu význačná bohatá poezie. Ve státu Somaliland na severu země jsou dnes mnohé básně Sayyida Hassana užívány v kontextu nezávislosti na Somálsku.

K prvnímu ozbrojenému střetu došlo na počátku roku 1899, kdy byl útokem na Buraou donucen Mahmud Gerad Dolbahante k přidání se k Sayyidovo hnutí.⁹⁴ Tato akce je mnohdy brána jako počátek povstání dervišů. Po útoku na Buraou se Sayyid Hassan označil za Mahdího a šířily se zprávy, že má zaútočit přímo na Berberu. V této době hnutí disponovalo přibližně třemi tisíci jezdci, z nichž ale pouze šedesát mělo moderní pušky a minimum munice.⁹⁵

4.2 Vojenské expedice 1901–1905

⁹³ LEWIS, Ioan M., *The modern history of Somaliland: From nation to state*, London 1965, s. 65.

⁹⁴ Life of Mohamed bin Abdulla Hasan, 1922, National Archives, London, CAB 127/1, s. 23.

⁹⁵ Tribes of Somaliland – Fighting Strengths, 1904, National Archives, London, WO 106/18.

Velká Británie na narůstající útoky Sayyida a na zprávu generálního konzula Somalilandu J. Hayese-Sadlera, že místní kmeny ztrácí důvěru v britskou správu, zareagovala až krátce po začátku 20. století, neboť se tou dobou účastnila Druhé búrské války v Jižní Africe. Postupně byly na sever Somálska vyslány čtyři vojenské expedice, jež probíhaly od června 1901 do ledna 1904. Tyto akce byly roku 1905 zakončeny dohodou z Illig, kdy se Sayyid na tři roky stáhl a docházelo jen k malým výpadům.

V dopise, určeném britské správě, Sayyid napsal: „*Chci vládnout své vlastní zemi a chránit své vlastní náboženství. Nemám žádné pevnosti, domy, pole či zlato a stříbro, které mi můžete vzít. Pokud by tato země nabízela úrodnou půdu či jiné bohatství, stálo by o ni bojovat. Ale tato země je džungle, bez užitku pro vás. Pokud chcete dřevo a kameny, těch tu naleznete spousty. Je tu mnoho mravenišť a velmi silné slunce. Jediné, co dostanete ode mě, je válka. Mám rád válku, vy ne.*“⁹⁶

Ještě před britskou výpravou byla z Hararu vyslána začátkem března 1900 proti muláhovi expedice etiopské armády, čítající patnáct set mužů, jež byla reakcí na úspěšný útok dervišů z 5. března 1900 na Jigjigu, etiopského města při severovýchodní hranici se Somálskem. Expedici se nepodařilo muláha dostihnout. Současně při akci proti muláhovi byla etiopská výprava pronásledována přibližně šesti tisíci bojovníky s kopím. Při následném střetu se podařilo expedici útočníky, kteří přišli o dva tisíce šest set mužů, odrazit. 9. června poslal plukovník Harrington z Djibouti do Londýna telegram, v němž přeposlal návrh krále Menelika ke koordinované akci Etiopie a Velké Británie proti muláhovi.⁹⁷ Spolupráce spočívala především v poskytnutí vojáků britským expedicím a zabránění uprchnutí Sayyida přes západní hranice.⁹⁸

4.2.1 První expedice

Úkolem první expedice, jež vedl tehdy podplukovník Eric John Eagles Swayne,

⁹⁶ Life of Mohamed bin Abdulla Hasan, 1922, National Archives, London, CAB 127/1, s. 7.

⁹⁷ War Office: Somaliland, 1905, National Archives WO 106/18.

⁹⁸ JARDINE, Douglas, *The Mad Mullah Of Somaliland*, London 1923, s. 92.

budoucí komisař Britského Somálska, bylo zajatí, či poražení muláha. Zároveň měl podplukovník Swayne přijmout pouze bezpodmínečnou kapitulaci muláha. K tomu mělo pomoci zajištění dobytka, patřící dervišům, čímž by byl muláh donucen k přímému střetu, či vyjednávání.⁹⁹ Plán podplukovníka Swayna počítal se silou o počtech: pět set jednotek jízdní pěchoty s velbloudy a nosnými poníky, tisíc členů pěchoty a dvacet jedna důstojníků z Anglie a Indie.¹⁰⁰ Tato jednotka, rekrutována z místních mužů se měla střetnout s muláhem na jeho aktuální pozici.

Sayyid disponoval přibližně pěti tisíci muži, převážně jezdci, ze kterých kolem šesti set mělo střelné zbraně. Kmeny, které ho podporovaly, mohly poskytnout dvacet tisíc mužů, vyzbrojených převážně oštěpy.¹⁰¹ Zbraně získával Sayyid převážně přes Francouzské Somálsko, díky nedostatečné kontrole importu ze strany úřadů. První loď připlula se zbraněmi a municí do hlavního města Djibouti začátkem října 1899, odkud náklad pokračoval bez svolení italské vlády dále do vnitrozemí k Sayyidovi. muláh mohl mít roku 1899 maximálně dvě stě padesát pušek, k roku 1904 to bylo minimálně patnáct set.¹⁰² (dopsat z Arms)

V květnu 1901 se expedice vydala do Yahelli, kde se podle zpráv měl muláh se svými následovníky a stádem nacházet. muláhovo původní velitelství Kob Faradod v údolí Ain bylo cestou britskou výpravou spáleno. K jedinému většímu konfliktu během první expedice došlo z 2. na 3. června téhož roku, kdy přibližně čtyři tisíce mužů zaútočilo na britský tábor, kde byly uchovány zásoby a dobytek, získaný z vypáleného velitelství. Útok byl odražen, především díky výhodné obranné pozici tábora, jenž chránila *zareba*.¹⁰³

Po této porážce se vojska muláha stáhla k oáze Mudug v centrálním Somálsku. Britská vláda následně nařídila ukončení první operace a propuštění rekrutovaných vojáků, z důvodu stále pokračující války v Jižní Africe. Tomuto rozhodnutí vlády oponoval podplukovník Swayne, jenž chtěl pokračovat v pronásledování, zatlačit a v následném konfliktu porazit Sayyida. Během

⁹⁹ JARDINE, Douglas, *The Mad Mullah Of Somaliland*, London 1923, s. 78.

¹⁰⁰ Intelligence Reports, 1904, National Archives, London, WO 106/19.

¹⁰¹ Life of Mohamed bin Abdulla Hasan, 1922, National Archives, London, CAB 127/1, s. 6.

¹⁰² War Office: Somaliland, 1905, National Archives WO 106/18.

¹⁰³ Výraz užívaný pro oplocení vesnic v severní Africe za pomoci trnitých keřů.

jednání o konci akce byl vznesen návrh o zřízení stálé posádky v Burau, jež by se stala základnou ve vnitrozemí pro případné budoucí expedice. Tento návrh byl pro finanční nákladnost akce vetován státní pokladnou.

4.2.2 Druhá expedice

Motivem k druhé výpravě bylo opětovné obsazení území Dolbahante a nájezdy vůči kmenům nedaleko města Burao z prosince 1901. Jedním z rozdílů druhé kampaně bylo, že kromě místních rekrutů byly v jednotce podplukovníka Swaynea, jemuž bylo znovu svěřeno velení operace, i tři roty Kings African Rifles, vyzbrojené několika kulomety Maxim.¹⁰⁴ Sayyid využil rozpuštění první expedice a především pokračujícího importu zbraní z Djibouti k posílení stávajících sil na dvanáct tisíc mužů, z nichž většina patřila k Dolbahante.¹⁰⁵ Po zkušenostech z první expedice zhodnotil generální konzul Hayes-Sadler, že je nevýhodné pokoušet se bránit celé území, ale pouze strategická místa, jenž by mohly být ohroženy útokem dervišů.¹⁰⁶

Díky opětovným nájezdům obnovil muláh svoji prestiž a pokusil se i skrz několik vyslanců přesvědčit vůdce kmenů žijících i blízko Berbery, aby se přidali k hnutí. Do té doby Sayyid získával své stoupence především od vnitrozemských kmenů. Podplukovník Swayne v reakci na to okamžitě vyslal do oblasti sedm set padesát mužů, jenž měli odstrašit případné stoupence muláha.¹⁰⁷

Podplukovník Swayne poté se svojí jednotkou při pronásledování muláha setkal jen s menším odporem. K přímému střetu s hlavní silou Sayyida Hassana došlo až 6. října 1902, kdy byly britské jednotky napadeny u Erigo. Po odražení útoku, kdy expedice ztratila sto jedna mužů, chtěl podplukovník Swaynea pokračovat dále k oáze Mudug, kde se měl Sayyid údajně skrývat, ale vrchní velení požadovalo ústup k Bohotle, v důsledku nedostatečného zásobení a hlavně špatné morálce a bojeschopnosti místních rekrutů.¹⁰⁸ Podplukovník Swayne po návratu do Velké Británie, kde se po druhé expedici stal poradcem ministerstva

¹⁰⁴ War Office: Somaliland, 1905, National Archives WO 106/18.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ *Official History of the Operations in Somaliland 1901-1904*. London 1907, s. 119.

¹⁰⁷ IRONS, Roy, *Churchill and the Mad Mullah of Somaliland: Betrayal and Redemption 1899-1921*, Barnsley 2013, s. 140.

¹⁰⁸ *Life of Mohamed bin Abdulla Hasan, 1922*, National Archives, London, CAB 127/1, s. 11.

zahraničí, napsal: „Dokud jsem neviděl muláhovo muže bojovat na vlastní oči, nevěřil jsem, že Somálci dokážou být tolik ovlivněni fanatismem. Mluvím o derviších, o mužích, kteří zavrhli své předky a klan, aby následovali muláha.“¹⁰⁹

4.2.3 Třetí expedice

Po odchodu podplukovníka Swaynea bylo velení třetí expedice předáno brigádnímu generálovi Williamu Henrymu Manningovi. Současně bylo řízení operace převedeno z ministerstva zahraničí na ministerstvo války. Plán třetí expedice počítal v zabránění ústupu muláha na jih k údolí řeky Shebelle a následné přinucení k boji v oblastech, kontrolovaných britskou správou. Tento plán měl být dosažen za pomoci spolupráce britských jednotek, které by postupovaly z jihovýchodu a severu a etiopských jednotek ze západu a jihozápadu. Etiopské jednotky měly následně blokovat případný ústup muláha na západ do Ogadenu.

Britským vyslancům se zároveň podařilo po několika počátečních komplikacích získat pomoc Yusufa Aliho, sultána z Obbia a Osmana Mahmuda, sultána z Mijertein. Pomoc spočívala v poskytnutí několika set transportních velbloudů.¹¹⁰ Souběžně byla vyjednána spolupráce i s Itálií, která by se sice neúčastnila akcí, ale umožnila by operace vojsk na území Italského Somálska.¹¹¹ Mělo se jednat především o vylodění ve východní části italského protektorátu ve snaze o obsazení nedaleké oázy Mudug. Správa italského protektorátu nad Somálskem měla ale tou dobou pouze minimální kontrolu nad územím. Velkou část přístavů ve východním Somálsku vlastnil sultán ze Zanzibaru Sayyod Ali bin Hamud Al-Busaid, zatímco vnitrozemí bylo ovládáno otrokáři.¹¹²

Průběh druhé expedice ukázal nutnost zapojení většího počtu jednotek King's African Rifles, neboť místní rekruti, leč loajální, se nemohli rovnat následovníkům muláha. Proto ve třetí expedici King's African Rifles spolu s

¹⁰⁹ IRONS, Roy, *Churchill and the Mad Mullah of Somaliland: Betrayal and Redemption 1899-1921*, Barnsley 2013, s. 142.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 155.

¹¹¹ Life of Mohamed bin Abdulla Hasan, 1922, National Archives, London, CAB 127/1, s. 13.

¹¹² Campaign against the Mullah Muhammed Abdullak Vol. 8, 1903, National Archives, London, FO 2/816.

Prvními bombajskými granátníky tvořili přibližně čtvrtinu celkových jednotek, jež čítaly na počátku výpravy dva tisíce šest set sedmdesát čtyři mužů.¹¹³ V King's African Rifles byli zastoupeni převážně vojáci ze Súdánu, Sikhové z Ugandy a Yao ze střední Afriky.¹¹⁴

Třetí a čtvrtá expedice proti muláhovi, díky většímu nasazení jednotek a jejich následné koordinaci, ukázala poprvé výrazněji britské správě nehostinnost somálského vnitrozemí. Jednotky musely kromě výbroje, munice a techniky s sebou nést zásoby i na pět dní.¹¹⁵ Komplikace působily i maličkosti. Například somálští pastevcí byli zvyklí pít velbloudí mléko při svých cestách do vnitrozemí, kde ostatní dobytek nebyl schopen přežít delší dobu. Britští vojáci, kteří byli zvyklí na kravské mléko, byli nuceni pít mléko velbloudí, které se od kravského chuťově velmi výrazně lišilo. Velká část Britů tento problém řešila přiléváním rumu.

Pro celkový úspěch kampaně tak bylo dostatečné zásobování stejně klíčové, jako vojsko samotné. Značnými komplikacemi bylo provázeno i samotné vylodění v sultanátu Obbia na východě země, kde Yusuf Ali neposkytl potřebné množství transportních velbloudů, jak bylo dohodnuto, a náhradní museli být dopraveni z Berbery.

Expedice se pod Manningovým velením vypravila z Obbiy 22. února 1903. Tou dobou se podle zpráv rozvědky muláh nacházel poblíž Galadi, vyzbrojen třemi tisíci puškami, šesti tisíci jezdci a šestnácti tisíci muži s oštěpy.¹¹⁶ Muláhovi se podařilo úspěšně vyhýbat velkým střetům a uniknout k údolí Nogal přes Bohotle, kam byly poté přesunuty britské jednotky, čímž byla ukončena třetí expedice.

4.2.4 Čtvrtá expedice

Velením poslední expedice byl jmenován generál Charles Comyn Egerton a byly mu poskytnuty posily z Adenu a Indie. Generál Egerton tak disponoval sedmi tisíci muži. Souběžně s plánováním čtvrté expedice se britská vláda, ve snaze

¹¹³ War Office: Somaliland, 1905, National Archives WO 106/18.

¹¹⁴ *Official History of the Operations in Somaliland 1901-1904*. London 1907, s. 110.

¹¹⁵ JARDINE, Douglas, *The Mad Mullah Of Somaliland*, London 1923, s. 87.

¹¹⁶ Life of Mohamed bin Abdulla Hasan, 1922, National Archives, London, CAB 127/1, s. 1.

zabránit rozšíření konfliktu na sever Somálska, rozhodla reorganizovat a vyzbrojit spřátelené kmeny. Tato politika měla ve výsledku ale spíše negativní ohlas, neboť nebyly vyzbrojeny všechny kmeny a to vyvolávalo mezi ostatními značný neklid.¹¹⁷

Dosavadní operace proti Sayyidovi byly pro britskou správu velmi nákladné. Sir Francis Reginald Wingate, generální guvernér Súdánu, proto navrhl britské vládě vyjednávání s muláhem prostřednictvím súdánského vyslance. Avšak zpráva vojenské rozvědky o aktuální situaci zněla takto: „*Muláh se s největší pravděpodobností účastní stávající okupace části údolí Nogal, nacházející se v britském protektorátu. Přestože poslední zprávy naznačují, že jeho následovníci nejsou příliš organizovaní, je velká šance znovuoživení prestiže muláha, pokud britská vláda zahájí jednání. [...] Bylo by nerozumné riskovat, že nabídka k vyjednávání bude interpretována jako známka slabosti.*“¹¹⁸ Vrchní velitel britské armády Lord Roberts tedy zaslal generálovi Egertonovi detailní instrukce příprav poslední expedice.

Plánem čtvrté kampaně bylo udržení Sayyidových jednotek v údolí Nogal prostřednictvím obsazení studen v blízkosti údolí a hlídání cest směřujících do Ogadenu, oázy Mudug a sultanátu Mijertein. Co se samotné osoby muláha týče, počítalo britské velení buď s jeho smrtí, či zajetím, nebo jeho vyhnáním z území protektorátu.¹¹⁹

Sayyid, vědom svého obklíčení, vyslal osm tisíc mužů k Jidballi, čímž měl odříznout část britských jednotek a umožnit tak možný ústup severním směrem. Sayyid Hassan zůstal v údolí Nogal s většinou dobytka a zásob. Generál Egerton, poté co dostal zprávy o přesunu dervišů, vyslal k Jidballi veškeré britské síly, které měl k dispozici. Obě strany se zde střetly 10. ledna 1904 v bitvě, jež trvala, převážně díky šesti kulometům Maxim, pouhých dvacet pět minut než se útočící dervišové rozprchli. Tato necelá půlhodina znamenala pro hnutí dervišů drtivou porážku, jež si vyžádala šest set šedesát osm mužů na straně útočících dervišů

¹¹⁷ War and Colonial Department and Colonial Office, 1909, National Archives, London, CO 879/98.

¹¹⁸ IRONS, Roy, Churchill and the Mad Mullah of Somaliland: Betrayal and Redemption 1899-1921, Barnsley 2013, s. 221.

¹¹⁹ JARDINE, Douglas, *The Mad Mullah Of Somaliland*, London 1923, s. 126.

a dvacet sedm ze strany britské expedice.¹²⁰ Bitva u Jidballi, která byla jednou z největších bitev celého konfliktu, znamenala pomalý konec čtvrté expedice a ukončení bojů na následující čtyři roky. O několik dní později se podařilo expedičnímu vojsku rovněž dobýt hlavní pevnost dervišů, jenž se nacházela u města Illig. Následující vojenské operace v příštích měsících měly za cíl dostihnout muláha, kterému se ale podařilo z údolí Nogal uprchnout a úspěšně ukrývat před britským vojskem.¹²¹

4.2.5 Illig

Porážka z 10. ledna znamenala pro Sayyida Hassana a jeho hnutí velkou ztrátu prestiže. Rovněž jeho vojsko bylo značně demoralizováno a docházelo k dezercím, které, pokud byly dopadeny, znamenaly trest smrti. Jako jediné východisko z komplikované situace se pro Sayyida jevila spolupráce s italským protektorátem, který do té doby nepodnikl žádnou větší vojenskou operaci vůči muláhovi. Sayyid Hassan proto sdělil italskému konzulovi během vyjednávání: *„Můj lid a já se staneme lidem italské vlády. Pokud k nám bude přívětivá a dovolí nám postavit město na pobřeží, budeme jí podléhat.“*¹²² Sayyid nakonec formuloval čtyři hlavní požadavky: 1) Dostane území v italské části Somálska. 2) Bude moci řídit své následovníky. 3) Bude mít náboženskou svobodu. 4) Bude moci volně obchodovat. Tyto body byly schváleny a 5. března 1905 došlo k podepsání dohody ve městě Illig mezi Sayyidem Hassanem a italským konzulem z Adenu G. Pestalozzou.¹²³ Sayyidovi bylo poskytnuto do správy území Nogal, nacházející se mezi sultanáty Mijertein a Obbia. Na území, spravovaném Sayyidem, byl povolen volný obchod, kromě zbraní a otroků, s tím, že ale Sayyid se zbraněmi obchodovat nepřestal a s otroky nikdy nezačal.¹²⁴

Koncem března dohodu uznala i britská správa, čímž muláh a jeho následovníci dostali rovněž povolení ke vstupu do Britského Somálska pro

¹²⁰ JARDINE, Douglas, *The Mad Mullah Of Somaliland*, London 1923, s. 140.

¹²¹ Life of Mohamed bin Abdulla Hasan, 1922, National Archives, London, CAB 127/1, s. 4.

¹²² HESS, Robert L., *The Mad Mullah and Northern Somalia*. In: *The Journal of African History* 3, 1964, 5, s. 422.

¹²³ LEWIS, Ioan M., *The modern history of Somaliland: From nation to state*, London 1965, s. 73.

¹²⁴ War Office: Directorate of Military Operations and Military Intelligence, and predecessors, 1910, National Archives, London, WO 106/21.

možnost pastvy v suchých obdobích.¹²⁵ Zároveň došlo k uznání muláha jako místního politického a náboženského vůdce italskou správou, čímž si získal určitou prestiž mezi ostatními somálskými kmeny. Muláha následovaly i kmeny, které nebyly nijak výrazně nábožensky založené. V osobě Sayyida Hassana neviděly Mahdího, ale symbol svobody, jež byla tradiční pro nomádské kmeny. Slovo derviš se stalo synonymem pro povstalice vůči protektorátní správě.

Krátce po získání vlády nad územím Nogal se Sayyid dostal do konfliktu s Yusufem Alim a Osmanem Mahmudem, sultány sousedních území Obbia a Mijertein. Tyto spory místy přerostly v přímé ozbrojené střety. Sultanáty byly zároveň podporovány italskou správou, která se obávala rozšíření hnutí dervišů na její půdu. Sayyid se tak obrátil na sultána Warsangeli Mohamada Ali Shire, jenž byl Hassanův švagr a na kmen Bah Geri, žijící v Ogadenu.¹²⁶

Smlouvou z Illig získalo hnutí oficiální území, které je mnohdy nazýváno Dervišský stát. Tento útvar byl založený podle vzoru Salihiya bratrství, jehož základem byla striktní hierarchizace, kdy v čele státu stála rada (qusuusi). Významnou roli v Dervišském státu měl i náboženský řád (dariq), který zároveň zastával funkci zákoníku.¹²⁷

Mezitím britská správa stáhla velkou část svých jednotek a zbývající síly v protektorátu byly rozděleny do čtyř skupin. První byla kmenová milice, čítající přibližně šest set mužů, mající za úkol ochranu pastvin jednotlivých kmenů. Další dvě složky tvořily stálou armádu protektorátu a šlo o somálskou milici a šestý batalion King's African Rifles tvořili, dohromady čítající sedm set padesát mužů. Poslední složkou byla tři set členná ozbrojená policie.¹²⁸

Pro Sayyida Hassana neznamenalá dohoda z Illig konec bojů, ale spíše zisk času pro potřebnou konsolidaci hnutí a sil pro budoucí boj. Konsolidace hnutí byla nutná, neboť došlo k roztržce mezi Sayyidem Hassanem a Abdullahem

¹²⁵ Foreign Office: African Department, Somaliland Affairs, 1906, National Archives, London, CO 367/30.

¹²⁶ HESS, Robert L., *The Mad Mullah and Northern Somalia*. In: *The Journal of African History* 3, 1964, 5, s. 426.

¹²⁷ *Failure of Darwish State*. In: ISSA-SALWE Abdusalam, Somali Watch [online], [cit. 2015-14-01]. Dostupné z: www.somaliawatch.org/archivemar03/040629602.htm.

¹²⁸ Colonial Office: Foreign, Board of Trade, Treasury, War and Miscellaneous, 1906, National Archives, London, CO 535/7.

Shahariem, hlavním poradcem muláha, jenž stál za vznikem dohody z Illig.¹²⁹ Rozpor, který byl zapříčiněn zákazem sňatku Abdullaha Shaharii s ženou z klanu Mijertein, vedl k rozštěpení hnutí. Abdullah se vydal do Mekky za bývalým učitelem Sayyida Muhammadem Salihem, který po vyslyšení konfliktu zaslal Sayyidovi dopis, v němž stálo: „*Leží přede mnou zprávy, že ty a tvůj lid jste se vydali na špatnou cestu a už nerespektuje právo Shari'a. Mám pro toto obvinění důkaz, že ty a tví lidé přepadávali, loupili a užívali si žen mužů, jež jste zabili a jejichž majetek odnesli. [...] Pokud nezměníš svojí cestu, nebudu již mít s tebou co dočinění a informuji všechny věrné bratry o tvých hříšných činech a nebudeš už patřit k Salihyah.*“¹³⁰ Tímto dopisem byl Sayyid Hassan exkomunikován a mnoho následovníku muláha se vrátilo ke svým kmenům v Ogadenu, Dolbahante, či jinde.

Britská vláda se v reakci na exkomunikaci muláha pokoušela s pomocí osoby sira Reginalda Wingatea a Slatina Pashi, rakousko-anglického administrátora Súdánu, pokoušela vyjednávat s muláhem, ale bezúspěšně.¹³¹ Po neúspěchu mise sira Wingatea přikázala britská vláda, částečně podle návrhu Winstona Churchilla, stažení vojsk do tří pobřežních měst, čímž prakticky anulovala efekt exkomunikace, neboť Sayyid Hassan mohl volně proniknout zpět na území britského protektorátu.

4.3 Churchillův protokol k Britskému Somálsku

Významným dokumentem pro situaci Somalilandu na počátku dvacátého století byl protokol s číslem 896 Winstona Churchilla, který 20. října 1907 na palubě HMS Venus dorazil do Somalilandu. Po několika dnech strávených v Berbeře protokol s názvem „A Minute on the Somaliland Protectorate“ zaslal tajemníkovi ministerstva kolonií siru Francisu Hopwoodovi a lordu Elginovi.¹³²

Churchill v sedmnácti bodech zhodnotil současnou politiku Somalilandu

¹²⁹ HESS, Robert L., *The Mad Mullah and Northern Somalia*. In: *The Journal of African History* 3, 1964, 5, s. 423.

¹³⁰ Tamtéž s. 424.

¹³¹ *Offices: India, Parliament and Foreign*, 1910, National Archives, London, CO 535/21.

¹³² IRONS, Roy, *Churchill and the Mad Mullah of Somaliland: Betrayal and Redemption 1899-1921*, Barnsley 2013, s. 271.

a navrhl její řešení. V hlavním bodě číslo jedna stojí: „*Aktuální pozice Somalilandu není vyhovující, jak z finančního, tak i vojenského hlediska. Příjmy země, získané výhradně z pobřeží, mohou být dostatečné pro udržení méně nákladných civilních a vojenských institucí, nutných pro ochranu přístavů. Jsou ale příliš nízké pro zajištění vnitrozemí a je nepravděpodobné, že by tohoto stavu dosáhly. Trvalá finanční pomoc v hodnotě více jak šedesáti tisíc liber je nepostradatelná vzhledem k současné situaci a vojenskému zapojení. Ani tyto náklady neposkytnou dostatečné zdroje pro reálnou ochranu místním kmenům či nasazení vojenské síly v případě muláhova postupu.*“¹³³

Churchill navrhl dvě varianty, jež by mohly, skrz kompletní revizi dosavadní správy nad protektorátem, snížit stávající náklady, které silně převyšovaly příjmy protektorátu. První možností bylo obsazení všech důležitých studen v zemi a následné poražení muláha s pomocí Itálie. Druhá, realističtější varianta, počítala se stažením k pobřeží.¹³⁴ Tato varianta je pak v dalších bodech hlouběji rozpracována, kde počítá s redukcí stálých posádek v Berbeře, Bulharu a Zeile s tím, že ostatní oblasti protektorátu by byly kontrolovány méně početnými hlídkami.

V době, kdy Churchill sepsal svůj protokol, byl hlavním komisařem protektorátu kapitán Harry Edward Spiller Cordeaux, který nahradil podplukovníka Swaynea po jeho odchodu. Cordeaux ve svém komentáři k protokolu, který byl poté zaslán do Londýna, kritizoval přílišnou unáhlenost Churchillových rozhodnutí. Navrhoval vyčkání, neboť tou dobou probíhala inspekce země s cílem snížení nákladů.¹³⁵ Rovněž upozornil na možný negativní dopad, který by měl na ostatní kmeny pod britskou správou v africkém rohu, pokud Británie ustoupí od ochrany vnitrozemí a stáhne se pouze na pobřeží. Churchill zhodnocení kapitána Cordeauxe odmítl a trval na svých požadavcích, důvodem k tomu byl i aktuální pokles obchodu Velké Británie a nechuť „plýtvat“ penězi v Somalilandu.¹³⁶ K navrhovaným revizím politiky, vyjma stažení

¹³³ A Minute on Somaliland Protectorate, 1907, National Archives, London, CO 535/10, s. 1 an.

¹³⁴ Tamtéž, s. 6an.

¹³⁵ War and Colonial Department and Colonial Office: Africa, 1908, National Archives, London, CO 879/98/6.

¹³⁶ Colonial Office: Somaliland, 1907, National Archives, London, CO 535/10.

k pobřeží, v protektorátu ale nedošlo, neboť se znovu objevila hrozba v podobě dervišů.

Souběžně s Churchillovými návrhy nezanedbatelná část britského parlamentu sdílela silnější názory ohledně situace v Somálsku a doporučovala kompletní opuštění Somálska, které se zdálo být bezcenné a obrana před muláhem nákladná.¹³⁷ Proti tomuto návrhu se ale postavila početná opozice, která zastáncům evakuace Somálska vylíčila klíčové problémy, spojené s případným opuštěním rohu Afriky.

Především šlo o vztah vůči spřáteleným somálským klanům¹³⁸, za které britská správa cítila odpovědnost, a které doposud spolupracovaly s britskými vojsky v boji proti Sayyidovi. Většina těchto klanů by pak bez britské ochrany byla bezbranná před útoky muláha a jeho dervišů.

Dalším významným faktorem, který určoval politiku, prosazující pokračování kampaně v Somálsku, byla možná ztráta prestiže, jež by poškodila celkový pohled na britskou koloniální misi. Tímto by byly negativně ovlivněny převážně státy v nejbližším kontaktu s Britským Somálskem, tedy Súdán, Egypt a Severovýchodní protektorát v Africe, dnešní Keňa. Ukončení protektorátu by znamenalo i opuštění klíčových přístavů v Berbere a Zeyle, jenž byly důležitou zastávkou při cestě do Indického oceánu a kontrolovaly spolu s přibližně dvě stě padesát kilometrů vzdáleným Adenem cestu do Rudého moře. Ztráta těchto přístavů by znamenala rovněž omezení strategické kontroly Adenského zálivu a v případě konfliktu by mohlo dojít ke zneužití těchto přístavů proti Velké Británii jako protiváha Adenu. Mezi tyto zastánce patřil například vedoucí opozice a bývalý britský premiér Arthur Balfour, který v parlamentu řekl: *„Nevěřím, že je možné pro naši zemi upustit od odpovědností, které tam (v Britském Somálsku pozn. autora) máme. Získali jsme ho a musíme si ho ponechat už jenom z důvodu, že se zde nachází velké množství kmenů, především podél pobřeží, které v nás věří, které uzpůsobily svoji politiku, protože věděli, že je budeme bránit a jejichž osud by byl katastrofální, pokud bychom je ponechali*

¹³⁷ JARDINE, Douglas, *The Mad Mullah Of Somaliland*, London 1923, s. 176.

¹³⁸ Británie měla se všemi klany na území protektorátu, s výjimkou Dolbahante.

*osudu. Žádná taková politika není možná pro jakoukoliv odpovědnou vládu.*¹³⁹

V britském parlamentu, po vyloučení možnosti opuštění Somálska, zůstaly tři názory, jak vyřešit převážně problematiku rohu Afriky, spojenou s osobou Sayyida Hasana. Prvním bylo již výše zmiňované ustoupení k pobřežním městům. Druhá varianta, mající v parlamentu výrazně menší zastoupení, prosazovala dočasnou přímou vojenskou okupaci protektorátu a donucení muláha k vojenské konfrontaci s britskou armádou.¹⁴⁰ Posledním a nejméně podporovaným návrhem bylo poskytnutí subsidií Sayyidovi za příslibu, že již nebude podnikat žádné útočné akce.¹⁴¹

Z těchto tří možných řešení bylo britským parlamentem odsouhlaseno stažení k pobřežním městům, navržené v protokolu sira Winstona Churchilla. Vojenská okupace nepřipadala v úvahu, neboť hlavním hlediskem při řešení somálského problému byla finanční nákladnost. Varianta, navrhuující spolupráci a uplacení Sayyida Hassana, byla přinejmenším naivní, protože počítala s tím, že by Sayyid splnil britské požadavky o neútočení. Jelikož Sayyid nedodržel ani body smlouvy z Illig, bylo nepravděpodobné, že by dodržel nové požadavky Britů a tak byl i tento návrh zamítnut. Rozhodnutí o stažení britských sil k pobřeží Somálska bylo schváleno britskou vládou 12. listopadu 1909.¹⁴²

Hlavnímu komisaři Britského Somálska kapitánovi Cordeaux byl nabídnut post guvernéra Ugandy, neboť se neočekávalo, že spravoval zemi za podmínek, kterým oponoval. Cordeaux tuto nabídku přijal a později se po odchodu z Ugandy stal guvernérem Svaté Heleny a poté guvernérem Baham. Jeho nástupcem se stal velitel třetí expedice brigádní generál William Henry Manning. Brigádní generál Manning ale z této funkce v roce 1910 odstoupil se slovy: „*Má další přítomnost v Somálsku není nutná.*“¹⁴³ Brigádní generál Manning odstoupil, neboť se domníval, že blízké době nebude nutná žádná vojenská akce, která by vyžadovala jeho velení. Funkci hlavního komisaře

¹³⁹ IRONS, Roy, *Churchill and the Mad Mullah of Somaliland: Betrayal and Redemption 1899-1921*, Barnsley 2013, s. 331.

¹⁴⁰ Offices: India, Parliament, Foreign, 1910, National Archives, London, CO 535/21.

¹⁴¹ JARDINE, Douglas, *The Mad Mullah Of Somaliland*, London 1923, s. 178.

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ IRONS, Roy, *Churchill and the Mad Mullah of Somaliland: Betrayal and Redemption 1899-1921*, Barnsley 2013, s. 394.

Britského Somálska po něm přebral Horace Archer Byatt.

Ke stažení britských vojsk došlo i díky faktu, že Sayyid Hassan tou dobou nedisponoval zatím nijak velkou silou a britské vedení se tak domnívalo, že případné nájezdy doposud nekonsolidovaných dervišů budou ozbrojené somálské kmeny schopny samy odrazit.¹⁴⁴ Toto domnění ale bylo nakonec mylné ne díky tomu, že by kmeny byly nedostatečně vyzbrojeny, či konfrontovány značnou přesilou, ale především díky konfliktům mezi kmeny samotnými, ke kterým zbraně poskytnuté Brity využily.

Tyto vzájemné boje nebyly nijak výjimečnou událostí v historii Somálska. Jednotlivé kmeny se mezi sebou napadaly, především z důvodů ukořistění cenného dobytka a zajištění pastvin, po celé dějiny Somálska. Somálské kmeny totiž málokdy čelily společnému nepříteli, jenž by ohrožoval jejich zájmy. Tyto interní konflikty navíc podpořilo s největší pravděpodobností sdělení, jež britská správa poskytla kmenům při předávání zbraní, které kmeny informovalo o tom, že se dále už nemůžou spoléhat na vojenskou pomoc Velké Británie a že veškeré vnitřní či vnější problémy si musí vyřešit samy.¹⁴⁵ Hlavní komisař Britského Somálska Cordeaux tak učinil na základě zprávy zaslané britským premiérem Herbertem Henry Asquithem na návrh ministra zahraničí Edwarda Greye. Zpráva zněla takto: „Řekněte kmenům, že pokud muláh bude pokračovat v útocích a nebude s námi jednat, musí kmeny svoji obranu vyřešit na základě vlastního uvážení. Musí dále pochopit, že nebudeme přebírat žádnou odpovědnost za jejich jednání.“¹⁴⁶ Odchod britské správy navíc poskytl příležitost pro vyřešení starých sporů mezi kmeny a obnovil mezi-klanovou rivalitu. Takto oslabené kmeny se proto staly vcelku jednoduchou kořistí pro útočící vojska Sayyida Hassana.

4.4 Obnovení operací

Rok 1908 znamenal konec víceméně stabilního příměří. V srpnu totiž Sayyidovy jednotky zaútočily na Mudug, ve snaze zřízení přímého kontaktu s Bah Geri.

¹⁴⁴ Colonial Office: Somaliland Original Correspondence, 1919, CO 535/58.

¹⁴⁵ JARDINE, Douglas, *The Mad Mullah Of Somaliland*, London 1923, s. 226.

¹⁴⁶ IRONS, Roy, *Churchill and the Mad Mullah of Somaliland: Betrayal and Redemption 1899-1921*, Barnsley 2013, s. 341.

Současně s tím začala část muláhových sil ve spolupráci s Warsangeli obsazovat pomalu zpět britské území.¹⁴⁷ Údajným důvodem k obnovení agrese, podle dopisu zaslánému ministerstvu zahraničí byli somálští zaměstnanci britské správy, kteří profitují na aktuální situaci. Tento dopis zaslali dva vyslanci muláha a pozdější informátoři pro Velkou Británii Allah Assheri a Diriga Aarallah. Vyslanci o tomto problému informovaly britskou správu v Adenu, ale nedostalo se jim odpovědi a muláh je tak byl nucen vzít situaci do vlastních rukou.¹⁴⁸

Poprvé začal působit Sayyid Hassan výraznější komplikace i italské správě napadáním kmenů v jižním Somálsku a sultanátu Obbia a Mijertein, spadající pod italský protektorát. Italský ministr zahraničí Tommaso Tittoni napsal: „*Centrální bod somálské otázky, stejně jako v Britském Somálsku, je situace vytvořená muláhem. Dokud není odstraněn, nezdá se mi správné doufat, že tento region překlene současnou fází nejistoty a anarchie. [...] Abychom zbavili Somálsko tohoto nádoru, musíme jej oslabit námořní a pozemní blokádou, těsnější než kdy dřív a posílit sultanáty odporující muláhovi.*“¹⁴⁹ Itálie se tak dohodla na hlubší spolupráci v boji proti dervišům. V prosinci 1910 se za pomoci britských a italských vyslanců podařilo vyřešit spory mezi nepřátelskými sultanáty Warsangeli a Mijertein.¹⁵⁰ Oba sultanáty navíc přislíbily vojenskou pomoc při nadcházejících akcích proti Sayyidovi.

Pověst Velké Británie v očích somálských obyvatel značně utrpěla po odchodu vojsk pobřeží a ponechání spřátelených kmenů jejich osudu. Tato ztráta autority se začala projevovat i mezi Somálci, kteří pracovali stále pod britskou správou v jednom z přístavních měst. Docházelo tak často k ignorování, či neplnění rozkazů.¹⁵¹ S tím pochopitelně začala upadat efektivita administrativy jednotlivých přístavních měst a s tím spojené zisky z obchodu a samotné správy.

V několika následujících letech Sayyid Hassan obnovoval postupně své síly a budoval síť pevností. Dervišové tou dobou podnikali pouze menší výpady proti

¹⁴⁷ War Office: Directorate of Military Operations and Military Intelligence, and predecessors, 1910, National Archives, London, WO 106/21.

¹⁴⁸ Offices Foreign and Miscellaneous, 1907, National Archives, London, CO 535/10.

¹⁴⁹ HESS, Robert L., *The Mad Mullah and Northern Somalia*. In: *The Journal of African History* 3, 1964, 5, s. 427.

¹⁵⁰ Colonial Office: Treasury, War and Miscellaneous, 1910, National Archives, London, CO 535/22.

¹⁵¹ JARDINE, Douglas, *The Mad Mullah Of Somaliland*, London 1923, s. 229.

somálským kmenům. K větší koordinované vojenské akci došlo až v listopadu 1911, kdy následovníci Sayyida zaútočili na sídlo Dolbahante v Bohotle. Klanu Dolbahante se podařilo první útok sice tento útok odrazit, ale byli poraženi v odvetné akci z února následujícího roku, kdy se podařilo dervišům v bitvě získat veškerý dobytek Dolbahante. Dolbahante tak v následujících střetech z nedostatku zásob byli poraženi a Bohotle tak připadlo do rukou Sayyidovi.¹⁵² Dervišové tak získali opět území spadající pod britský protektorát, čímž došlo k opětovnému ohrožení britských zájmů, neboť Sayyid mohl z Bohotle podnikat útoky na Berberu, Zeilu a Bulhar.

V průběhu následujících měsíců došlo k výměně několika dopisů mezi Sayyidem Hassanem a hlavním komisařem Horácem A. Byattem. Sayyid Hassan v těchto dopisech píše, že k útokům dervišů docházelo bez jeho souhlasu a že hledá pouze mír a místo, kde se usadit.¹⁵³ Jako ztvrzení tohoto sdělení Sayyidovi jednotky opustili Bohotle a situace se zdála přijatelná pro mírové řešení.

Během této doby, kdy se očekávalo konečné ukončení konfliktů v Britském Somálsku, ale nadále probíhaly stále narůstající boje mezi jednotlivými kmeny. Populace britského protektorátu se tak během několika let snížila o necelou třetinu.¹⁵⁴ Somálské kmeny tak paradoxně ztratily v meziklanových konfliktech mnohem více mužů, než kolik padlo v obraně proti Sayyidovým dervišům.

Britské vnitrozemské Somálsko se tak nacházelo ve stavu anarchie, kterou musela protektorátní správa vyřešit, aby se nerozšířila do pobřežních měst. Hlavní komisař Byatt o akutální situaci mezi kmeny napsal v dopise ministru kolonií Lewisovi Vernonovi Harcourtovi: *„Během posledních šesti měsíců se vztahy mezi jednotlivými klany změnilly výrazně k horšímu. Nejenže každý kmen je nepřátelský vůči ostatním, ale i každý klan je vnitřně roztržěn rozdílly mezi jednotlivými klanovými sekcemi. Nájezdy a boje jsou každodenní záležitostí a množství prolité krve za poslední dobu je víc než alarmující. Cesty do vnitrozemí už nejsou bezpečné. Zástupci více vzdálených kmenů se tak nemůžou*

¹⁵² Military Situation and Affairs in Somaliland, 1912, National Archives, London, WO 106/22.

¹⁵³ Tamtéž.

¹⁵⁴ JARDINE, Douglas, *Somaliland: The Cinderella of the Empire*. In: *Journal of the Royal African Society* 94, 1925, 24, s. 109.

*dostat k pobřeží, kde by mohli řešit své záležitosti s protektorátní správou a ti, co jsou při pobřeží, se bojí vydat do vnitrozemí, kde měli doposud své zájmy.*¹⁵⁵

Hlavní komisař Byatt viděl důvod těchto bojů v rozšíření zbraní a ztrátě důvěry klanů v britskou správu. Kmeny totiž doposud věřily, že stažení britských vojsk k pobřeží je pouze dočasnou záležitostí a že brzy dojde k obnovení vojenské přítomnosti ve vnitrozemí. Když jednotlivé kmeny zjistily, že jde o trvalé řešení a britská správa proti nim nijak nezasáhne, začalo docházet k přepadávání karavan a konfliktům mezi kmeny samotnými.

Byatt tak navrhl, aby se vyslanci ministerstva zahraničí pokusili domluvit s etiopskou vládou o omezení importu zbraní somálským kmenům, neboť právě z Etiopie získávaly jednotlivé klany nové zbraně.¹⁵⁶ Od Etiopie získával prostřednictvím spřáteleného kmenu Bah Gheri žijícího v Ogadenu zbraně i muláh. Dále pak navrhl zřízení jízdních jednotek, které by hlídkovaly v somálském vnitrozemí a zajišťovaly bezpečnost cest vedoucích k pobřeží. Tato jednotka měla čítat sto padesát jezdců na velbloudech.

Situace, kdy se území Britského Somálska nacházelo ve stavu roztříštění a neustálých bojů, využil Sayyid k podnikání nájezdů vůči oslabeným klanům. V jednom případě došlo i k menšímu nájezdu na samotnou Berberu.¹⁵⁷ Tyto nájezdy na jednotlivé kmeny ale už nebyly tolik časté jako z počátku století. Sayyid totiž pomalu přecházel k nové taktice kontroly nad územím Somálska. Šlo o vytváření systému pevností, které kontrolovaly určitou oblast v okruhu kolem dané pevnosti. Sayyid Hassan touto taktikou ustoupil od tradičního kočovného života, typického pro somálské obyvatelstvo a zareagoval tak na britské stažení veškerých vojsk k pobřežním městům. Počítal, že Britové už nebudou podnikat větší expedice do vnitrozemí Somálska, kde bude následně moci vytvořit několik opevněných základen. K tomuto rozhodnutí přispělo i vypuknutí první světové války, kdy britská vláda soustředila veškeré své síly do západní Evropy a na blízký východ. V britském protektorátu nad Somálskem tak zůstalo

¹⁵⁵ IRONS, Roy, *Churchill and the Mad Mullah of Somaliland: Betrayal and Redemption 1899-1921*, Barnsley 2013, s. 400.

¹⁵⁶ Offices: India, Parliament and Foreign, 1910, National Archives, London, CO 535/21.

¹⁵⁷ HESS, Robert L., *The Mad Mullah and Northern Somalia*. In: *The Journal of African History* 3, 1964, 5, s. 429.

pouze nezbytné množství vojsk pro udržení kontroly nad přístavními městy Zeila, Berbera a Bulhar.

Tato zásadní změna ve způsobu vedení boje proti protektorátní vládě Velké Británie měla nakonec o několik let později znamenat, spolu s koncem války a návratem vojáků do všech částí impéria, konec celého hnutí dervišů.

4.5 Pád dervišů

Ještě před vypuknutím první světové války bylo v roce 1912 schváleno vytvoření jednotky jezdců na velbloudech, verbovaných z místních mužů, jak bylo navrženo hlavním komisařem Britského Somálska Horácem A. Byattem. Tato jednotka pod vedením Richarda Corfielida měla kontrolovat okolí přístavních měst, hlavní trasy používané karavanami i část vnitrozemí Britského Somálska. Jednotka svůj úkol udržovat klid v Africkém rohu víceméně plnila a v místech, kudy pravidelně projížděla, nedocházelo už k meziklanovým konfliktům.¹⁵⁸ Týkalo se to převážně pobřeží, odkud hlídkové jednotky vyrážely. Corfielidovo jednotky měly ale rozkaz nepouštět se, pokud to bude možné, do bojů proti dervišům i pokud by Sayyidovo následovníci zaútočili na spřátelené kmeny.¹⁵⁹ Přesto se jezdecké jednotky setkaly s odporem. Nikoliv však s derviši ale s kmeny spadajícími pod britskou správu, které nesouhlasily s obnovením částečné kontroly kmenu a které chtěly pokračovat v boji se sousedními kmeny. Do nejčastějších konfliktů se Corfielidovo jednotky dostávaly s klanem Habr Yunis, proti kterému musely několikrát vojensky zasáhnout.¹⁶⁰

Sayyid Hassan mezitím dokončil stavbu své hlavní pevnosti v Talehu v Nogal, která se stala centrem hnutí dervišů. Jednalo se o úctyhodnou pevnost vytvořenou arabskými kameníky z Jemenu se stěnami širokými až čtyři metry a třinácti věžemi. V této pevnosti se mohlo kromě mnoha dervišů ukrýt i několik set velbloudů a dobytek. Pevnost disponovala i vlastní studnou a dokázala tak poskytnout dervišům útočiště v případě britského útoku na dlouhou dobu. Tuto pevnost rovněž pomáhal během první světové války vyzbrojit německý inženýr

¹⁵⁸ Military Situation and Affairs in Somaliland, 1912, National Archives, London, WO 106/22.

¹⁵⁹ LEWIS, Ioan M. *The modern history of Somaliland: From nation to state*, London 1965, s. 77.

¹⁶⁰ JARDINE, Douglas, *The Mad Mullah Of Somaliland*, London 1923, s. 205.

Emil Kirsch, který tak byl součástí minimální německé pomoci v boji proti Velké Británii.¹⁶¹

Jezdecké jednotce pod vedením Richarda Corfielda a Sayyidovým dervišům se dařilo úspěšně vyhýbat a po celou první polovinu roku 1913 tak nedošlo k přímému střetu. K otevřené bitvě došlo až 9. srpna 1913 u Dul Madoby, kde se Corfieldova jednotka, čítající sto devět mužů setkala s přibližně dvěma tisíci derviši. Corfield se po dlouhém pronásledování muláha pokusil přímým střetem získat zpět dobytek a zásoby, které dervišové ukořistili od Dobahante a mnoha dalších kmenů. Současně chtěl i obnovit značně poškozenou prestiž Velké Británie, která doposud na útoky dervišů pouze nečinně přihlížela.

Obě strany byly vyzbrojeny střelnými zbraněmi s tím, že Britové disponovali i několika kulomety Maxim, které byly pro obranu rychle vytvořené *zareby* klíčové.¹⁶² Britům přišli krátce před bitvou na pomoc tři sta bojovníků z klanu Dolbahante, ti se ale po prvním útoku dervišů rozprchli. Bitva, trvající něco málo přes pět hodin, znamenala vítězství pro britské jednotky vítězství, kde obě strany ztratily přibližně stejné procento sil. Britští obránci přišli o třicet pět mužů, včetně velitele Richarda Corfielda, zatímco Sayyidovo následníci ztratili z původních dvou tisíc mužů šest set.¹⁶³

Druhého září 1913 byl v deníku Daily Express otištěn článek s názvem Hrdinství velbloudí jízdy s podtitulkem peklo na zemi. V článku je heroicky popsán příběh vojáků Corfieldovy jízdy a je v něm otištěn i dopis plukovníka Dunna, ve kterém píše: *„Začali jsme bojovat ve tři čtvrtě na sedm a přestali jsme kousek po poledni. Upřímně mohu říct, že to bylo dokonalé peklo na zemi. Krátce po začátku bojů byl Corfield zastřelen a Summers zraněn. Poté, běda, přes třicet mužů uteklo, čímž se moje jednotka ještě více ztenčila. Ke konci bitvy jsem měl mrtvého Corfielda zraněného Summerse, třicet dva padlých mužů, dvacet dva poraněných a pouze dvacet šest bojeschopných vojáků, zatímco proti nám stála síla čítající nejméně patnáct set bojovníků. Jediné, co nás zachránilo, bylo to, že*

¹⁶¹ German Intrigues, 1917, National Archives, London, CO 535/49.

¹⁶² Proposals for operations in Somaliland for overthrow of the Mullah, 1919, National Archives, London, WO 32/5828.

¹⁶³ JARDINE, Douglas, *The Mad Mullah Of Somaliland*, London 1923, s. 226.

*jim došla munice. Z mužů, co tu jsou se mnou, bylo přes šedesát šest procent zabito, či raněno. Čtyřicet šest našich velbloudů a devět poníků bylo zastřeleno. Díky nebesům, že odešli, když jim došlo střelivo. Neboť pokud by s sebou měli svá kopí, nevyhnutelně bychom všichni padli.*¹⁶⁴

Na počátku jara 1914 byly britské síly rozšířeny o pět set somálských rekrutů a čtyři sta členů indického kontingentu. K tomuto rozšíření došlo z důvodu předpokládaných útoků dervišů po bitvě u Dul Madoby. S touto rozšířenou silou se očekávala porážka Sayyidových vojsk a následné dobytí pevnosti, kde by se ukrýval. Současně měla tato nově vytvořená jednotka poskytnout ochranu spřáteleným kmenům, které čelily neustálým nájezdům Sayyidových dervišů. K tomuto plánu ale nedošlo, neboť do dění vstoupila Velká válka a velká část britských vojsk byla převelena na důležitější frontu s Německem a Osmanskou říší.¹⁶⁵

Vypuknutí první světové války nemělo celkově na dění v Africkém rohu příliš velký vliv. Sayyid Hassan byl v kontaktu s německými a tureckými vyslanci i prostřednictvím Etiopského císaře Lij Iyasu, který se stával čím dál více protureckým. Navíc se šířily zvěsti o jeho konverzi k islámu.¹⁶⁶ Císař se pokusil uzavřít prostřednictvím sňatku spojenectví přímo se Sayyidem. K tomu ale nedošlo, neboť si císař svojí proislámskou politikou vytvořil v Etiopii silnou opozici a byl donucen uprchnout a na jeho místo nastoupila dcera bývalého císaře Menelika II. Zewditu. Právě během její vlády byl regentem Ras Tafari Makonen, který se následně roku 1930 stane císařem Etiopie jako Haile Selasie I.

Sayyid Hassan ale možnou alianci s Etiopií v dopise zaslaném Britům odmítl. muláh v něm píše: „Říká se, že jsme ve spojení s Lij Iyasu a že máme dohody s Němci a sultánem z Turecka, že vyhledáváme spojenectví, neboť se cítíme slabí. Jste to ale vy, kdo se spojili se všemi možnými lidmi světa, s nevěstkami, rozmařilci a otroky jenom protože jste slabí. Pokud byste byli silní, stáli byste za svou věcí sami, nezávislí a svobodní. Je známkou slabosti toto spojenectví se Somálci, Yibir, Araby, Súdanci, bezvěrci, odpadlíky, Jemenci,

¹⁶⁴ Heroism of the Camel Corps CO 535 / 33.

¹⁶⁵ JARDINE, Douglas, *The Mad Mullah Of Somaliland*, London 1923, s 239.

¹⁶⁶ Colonies, General: Despatches, 1918, National Archives, London, CO 323/769.

*Núbijci, Indy, Francouzi, Rusy, Američany, Italy, Srby, Portugalci, Řeky, kanibaly, Sikhy, Afghánci a Egypťany. Oni jsou silní a je to jen díky vaší slabosti, že se musíte vnučovovat jako prostitutky. To je má odpověď.*¹⁶⁷

Během Velké války nedošlo k žádnému výraznému střetu mezi vojsky britské správy a následovníky Sayyida Hassana. Jedinou velkou ofenzivou britských vojsk bylo dobytí částečně přírodní a částečně vybudované pevnosti v Shimber Berris z února 1915. Dobytí pevnosti se stalo prvním vítězstvím britských vojsk od doby, kdy se stáhly k pobřeží Adenského zálivu. Britové tak obnovili svojí prestiž v očích spřátelených kmenů a současně podlomili morálku muláhových dervišů, kteří v Shimber Berris ztratili klíčovou pevnost, ovládající údolí Ain, odkud se museli Sayyidovo následovníci poté stáhnout.

Dervišové mezitím podnikali pouze občasné nájezdy blízkých kmenů za účelem získání dobytka, neboť se většina vojsk muláha usadila v nově vystavených pevnostech. Spolu s tímto upuštěním od tradiční nomádské povahy bojů změnili dervišové i samotnou metodu boje, jak bylo vidět příkladem v bitvě u Dul Madoby. Sayyidovo vojáci přestali s sebou nosit kopí a spoléhali se čistě na střelné zbraně, kterých měli díky nájezdům somálských kmenů a dovozu z Džibuti a Etiopie dostatek. Na rozdíl od britských vojáků ale neměli dervišové dostatečný výcvik ve střelbě puškami a nové, více konvenční taktice boje. Díky tomu se dervišům u Dul Madoby nepodařilo zlomit britskou, desetkrát menší obranu. Sayyidovo následovníci zde nedokázali dostatečně využít své početní převahy a s Brity bojovali pouze z dálky, čímž se stali poměrně snadným terčem pro britské kulometry Maxim.¹⁶⁸ Dervišové tak touto změnou přispěli k samotné porážce svého hnutí, neboť Britům po zjištění, že dokážou odrazit mnohonásobnou přesilu, stačilo vytvořit jednu poslední silnou vojenskou expedici, kterou by Sayyida Hassana porazili. K tomu ale bylo nutné uvolnit značné množství mužů a techniky, které byly pro zatím nezbytné na západní či blízko východní frontě v boji proti centrálním mocnostem. Velká Británie tak na území protektorátu zaujala pouze defenzivní postavení, které navíc bylo sníženo

¹⁶⁷ HESS, Robert L., *The Mad Mullah and Northern Somalia*. In: *The Journal of African History* 3, 1964, 5, s. 431.

¹⁶⁸ Despatches, 1907, National Archives, London, CO 535/38.

na minimum nutné pro udržení pobřeží.¹⁶⁹

Po ukončení první světové války mohla Velká Británie poskytnout konečně dostatečné množství sil pro jednu poslední expedici proti muláhovi. Tato akce byla naplánována na počátek roku 1920. V rámci příprav bylo naverbováno patnáct set mužů ze spřátelených kmenů, kteří se následně přidali k již vytvořeným jednotkám.¹⁷⁰ Během této finální mise byla použita do té doby velmi zřídka užívaná zbraň – strategické bombardování. Letecké útoky na Sayyidovy pevnosti ukázalo velký potenciál této taktiky pro budoucí ozbrojené střety. Právě v Britském Somálsku se podařilo Letce Z vyřešit během několika dní problém, který trápil britskou správu dvacet let a nálety Letky Z tak byly jedny z prvních, které svými úspěchy výrazně pomohly k ukončení válečného konfliktu.¹⁷¹ Úspěch leteckých náletu v Britském Somálsku mělo tak i vliv na budoucí politiku v Royal Air Force, která na základě zpráv z Afrického rohu a dalších úspěšných bombardovacích akcí věnovala značnou část financí právě na zdokonalení strategického bombardování, jež pak bude rozsáhle využito v druhé světové válce proti Německu.¹⁷²

Letka Z, která operovala z provizorního letiště v Berbeře, podnikala od 19. ledna do 9. února strategické nálety na pevnosti dervišů. Poté prováděla už jen průzkumné akce, neboť právě 9. února byla s pomocí náletu zničena Sayyidova hlavní pevnost Taleh, na kterou poté o tři dny později zaútočila britsko-somálská pěchota.¹⁷³ Když se britské jednotkám podařilo obsadit Taleh, zjistili, že muláhovi se podařilo uprchnout. Sayyid Hassan se s několika dalšími derviši po své porážce ukrýval v Ogadenu, odkud se pokoušel neúspěšně znovuoživit své hnutí. Dervišové ale hnutí postupně opouštěli a vraceli se do původních domovů, neboť po drtivé porážce od Britů ztratili víru v možné vítězství. K tomuto úpadku morálky mělo velkou zásluhu i britské

¹⁶⁹ LEWIS, Ioan M. *The modern history of Somaliland: From nation to state*, London 1965, s. 79.

¹⁷⁰ HESS, Robert L., *The Mad Mullah and Northern Somalia*. In: *The Journal of African History* 3, 1964, 5, s. 432.

¹⁷¹ Somaliland – operations against the Mullah and report by Captain Gordon, Z Unit, 1920, National Archives, London, AIR 1/23/15/1/116.

¹⁷² IRONS, Roy, *Churchill and the Mad Mullah of Somaliland: Betrayal and Redemption 1899-1921*, Barnsley 2013, s. 554.

¹⁷³ British Somaliland: Z Unit war diary, 1920, AIR 5/1309.

bombardování, neboť velká část dervišů do té doby nespátřila letadlo.¹⁷⁴

Sayyidovi se dařilo úspěšně skrývat před britskými vojáky až do 23. listopadu 1920, kdy v údolí Shebelli zemřel na chřipku,¹⁷⁵ čímž byl definitivně ukončen konflikt, který trápil Velkou Británii po dobu dvaceti let a omezoval její aktivity na Somálském poloostrově.

5 Závěr

Diplomová práce se pokusila popsat skrze historické dění hospodářský a strategický význam severní části Somálského poloostrova v rámci britské koloniální politiky v období přelomu devatenáctého a dvacátého století. Původně hrálo somálské pobřeží pro Velkou Británii pouze roli hlavního zásobovatele surovin pro protilehlý Aden, který Británie získala v průběhu třicátých let. Aden se nacházel v poměrně nehostinném prostředí, kde byl značný nedostatek surovin a byl tak závislý právě na dodávkách zboží, především masa, ze somálského pobřeží. Takto na somálské pobřeží pohlížela Velká Británie po dlouhou dobu od prvních oficiálních kontaktů s místními kmeny až do sedmdesátých let devatenáctého století.

Na území, které se později stane Britským Somálskem, tak nebyla do té doby vytvořena hlubší správa nad územím. Docházelo pouze k pomalému sepisování smluv s místními kmeny. Tyto smlouvy se většinou týkaly pouze ochrany britských plavidel, které mnohdy kotvily při somálských březích a byly často napadány a rabovány blízkými kmeny. Velká Británie se tak zpočátku spíše snažila zajistit bezpečnost plavby skrz Adenský záliv, než vytvořit komplexnější systém správy nad územím severního Somálska. Roku 1869 došlo ale ke klíčové události, která ovlivnila dění na Somálském poloostrově po celé období kolonialismu i celé dvacáté století. Touto událostí bylo otevření Suezského průplavu, které umožnilo plynulou plavbu přes Středoziemní moře, Rudé moře a

¹⁷⁴ Somaliland – operations against the Mullah and report by Captain Gordon, Z Unit, 1920, National Archives, London, AIR 1/23/15/1/116.

¹⁷⁵ IRONS, Roy, *Churchill and the Mad Mullah of Somaliland: Betrayal and Redemption 1899-1921*, Barnsley 2013, s. 579.

Adenský záliv dál do Indického oceánu.

Tou dobou většina území dnešního Somalilandu patřila Egyptu, který jej získal od Osmanské říše, neboť osmanská vláda koncem devatenáctého století již neměla kapacitu na to jej spravovat. Egyptský chedív, vědom si možného vlivu somálského pobřeží, investoval do rekonstrukce a rozšíření hlavních somálských přístavních měst Berbera, Bulhar a Zeila. Došlo zde k výstavbě nových mol, majáků a zázemí pro námořní obchod. Egyptská správa této modernizace ale moc nevyužila, neboť s příchodem osmdesátých let byla nucena stáhnout svá veškerá vojska ze Somálska. Důvodem k odchodu místních egyptských posádek bylo povstání mahdistů v Súdánu. Severní pobřeží somálského poloostrova se tak ocitlo v jistém mocenském vakuu.

Nejrychleji na toto krátké období zareagovala právě Velká Británie. V dopise osmanskému sultánovi Abdulhamidovi II. sdělili britští vyslanci, že pokud osmanská vláda nedostane situaci na somálském pobřeží pod kontrolu, bude nucena britská vláda, v rámci ochrany vlastních zájmů, toto území vojensky obsadit. Jelikož se Britům nedostalo sultánovy odpovědi, došlo roku 1884 k příchodu vojsk z protilehlého Adenu. Souběžně s Velkou Británií si uvědomily slabost Osmanské říše v oblasti Rudého moře a Adenského zálivu i ostatní velmoci, které tak chtěly získat území na této strategicky výhodné pozici. Francii se podařilo v zálivu Tadjoura získat první přístav, který se později stane součástí Francouzského Somálska. Massawa, město v dnešní Eritreji, připadlo Itálii, která zde koncem devatenáctého století vytvořila vlastní kolonii. Rychlým obsazením somálského pobřeží se Velké Británii podařilo zabránit větším ziskům ostatních koloniálních velmocí na úkor upadající Osmanské říše a současně tak Britské impérium získalo svým rychlým zásahem největší území na této významné obchodní trase.

V průběhu následujících dvaceti let zástupci Velké Británie podepsali série smluv s ostatními velmocemi, které se rovněž angažovaly na Somálském poloostrově. Těmito smlouvami s Francií, Itálií a Etiopií došlo k určení oficiálních hranic Britského Somálska. K reálnému vytyčení hranic s Italským a Francouzským Somálskem došlo až za spolupráce tří koloniálních velmocí po

první světové válce. Hranice Britského Somálska s Etiopií zůstala ale nadále předmětem sporů, které vyústí v osmdesátých letech v konflikt již samostatného Somálska pod vedením Siada Barrého s Etiopií Mengistu Haile Mariama. Právě na základě těchto smluv byl vytvořen na počátku občanské války v Somálsku v devadesátých letech dvacátého století na severu země nezávislý stát Somaliland. Tento stát není dodnes mezinárodně uznán, i když jedná na základě stejných podkladů, jako ostatní již nezávislé africké státy.

Pro dění v britském protektorátu bylo klíčové období prvních dvaceti let dvacátého století. Právě v této době zde probíhal dlouhý konflikt mezi britskou správou a Sayyidem Hassanem, místním islámským vůdcem dervišů. Sayyid Hassan získal během krátké doby velký počet následovníků a to především díky faktu, že byl dobrý řečník a básník, což bylo a stále je v Somálsku velmi ceněné. Sayyid Hassan bojoval nejenom proti britské správě, ale i proti některým ostatním somálským kmenům, které dle učení ortodoxního řádu Salihiya, jehož členem Sayyid Hassan byl, přestaly řádně dodržovat islám.

Povstání dervišů proti britské správě způsobilo Velké Británii mnohem větší komplikace, než původně počítala. Konflikt se protáhl na dlouhých dvacet let a stal se finančně velmi náročným, čímž byla výrazně ohrožena budoucnost britské přítomnosti na Somálském poloostrově. Britská správa na počátku dvacátého století postupně vypravila proti Sayyidovi Hassanovi čtyři vojenské expedice, kdy se Britům podařilo sice derviše porazit, ale Sayyid Hassan využil podepsaného příměří pouze k upevnění své pozice, dozbrojení vojsk a přípravě na další boje, které započaly o několik let později. V britském parlamentu tou dobou probíhaly debaty o tom, jak vyřešit aktuální situaci na somálském pobřeží, neboť ochrana spřátelených kmenů a přístavních měst před nájezdy dervišů byla stále více nákladnější. V parlamentu vyvstaly tři hlavní varianty na řešení somálského problému. Výrazný podíl na této diskuzi měl protokol sira Winstona Churchilla, který podrobně nastíní několik řešení jak snížit výdaje na správu britského protektorátu.

Ve Westminsterském paláci dominovaly tři návrhy na tuto situaci. Prvním bylo pokračování v boji proti Sayyidovi s cílem rychlé porážky dervišů. Tento

návrh měl nejmenší zastoupení, neboť počítal s nasazením větší vojenské síly, což by vyžadovalo další zvýšení finančních nákladů. Toto řešení bylo ale velmi riskantní, protože nemohlo garantovat jistou výhru. Sayyid se totiž mohl stáhnout do nehostinného vnitrozemí, čímž by došlo ke zkomplikování celé operace a výsledek by mohl i nadále být nejistý. Druhá varianta počítala s kompletním stažením vojsk z britského protektorátu a ukončení britské správy. Tato možnost by byla sice pro Velkou Británii finančně nejvýhodnější, ale zároveň by značně poškodila britskou pověst. Opuštění spřátelených kmenů by v očích ostatních britských subjektů působilo jako nesplnění podmínek protektorátu a mohlo by dojít k vlně nepokojů. Proto se britská vláda uchýlila k poslednímu řešení, které dopodrobna rozebral sir Winston Churchill ve svém protokolu. Tato varianta počítala pouze s částečným stažením vojsk do třech hlavních přístavních měst Berbery, Bulharu a Zeily. Současně mělo dojít k vytvoření mobilních jednotek, které měly obstarat bezpečnost spřátelených kmenů.

Ke změně situace došlo v průběhu první světové války. Stažení převážné části britského vojska na západní frontu a do Turecka způsobilo změnu strategie Sayyida Hassana. Vojska dervišů do té doby zachovávala tradiční nomádkou formu boje, příznačnou pro somálské kmeny. Odchod Britů způsobil, že se Sayyidovy jednotky začaly postupně usazovat a stavět pevnosti. Tato změna strategie výrazně dopomohla k finální porážce hnutí dervišů. Po ukončení první světové války si mohla Velká Británie dovolit nasadit větší vojenskou sílu. Pevnosti dervišů se tak staly snadným terčem pro britské bombardéry. Počátkem roku 1920 byla takto zničena a dobytá Sayyidova hlavní pevnost Taleh, čímž se Velké Británii podařilo ukončit dlouholetý konflikt. Velká Británie tak, přes toto kritické období, udržela svůj vliv na Somálském pobřeží a uhájila tak svojí dominanci v Adenském zálivu.

6 Seznam literatury a pramenů

6.1 Nevydané prameny

A Minute on Somaliland Protectorate, 1907, National Archives, London, CO 535/10.

Aden Political Department, 1891, National Archives, London, FO 844/2.

Aden Political Department, 1892, National Archives, London, FO 844/3.

Aden political Department, 1893, National Archives, London, FO 844/4.

Campaign against the Mullah Muhammed Abdullak Vol. 8, 1903, National Archives, London, FO 2/816.

Campaign against the Mullah Muhammed Abdullak, 1901, National Archives, London, FO 2/809.

Colonial Office, Commonwealth and Foreign and Commonwealth Offices, 1909, CO 535/17.

Colonial Office: Foreign, Board of Trade, Treasury, War and Miscellaneous, 1906, National Archives, London, CO 535/7.

Colonial Office: Somaliland Miscellanea, National Archives, London, CO 607.

Colonial Office: Somaliland Original Correspondence, 1916, National Archives, London, CO 535/44.

Colonial Office: Somaliland Original Correspondence, 1919, National Archives, London, CO 535/58.

Colonial Office: Somaliland, 1907, National Archives, London, CO 535/10.

Colonial Office: Treasury, War and Miscellaneous, 1910, National Archives, London, CO 535/22.

Colonies, General: Despatches, 1918, National Archives, London, CO 323/769.

Despatches, 1907, National Archives, London, CO 535/38.

Egypt: Treaties, Tribes on Somali Coast, 1886, National Archives, London, FO 881/5453.

Foreign Office: African Department, 1906 National Archives, London, FO

367/30.

Foreign Office: African Department, Somaliland Affairs, 1906, National Archives, London, CO 367/30.

German Intrigues, 1917, National Archives, London, CO 535/49.

History of the Mullah, 1904, National Archives, London, WO 106/18.

Intelligence Reports, 1904, National Archives, London, WO 106/19.

Life of Mohamed bin Abdulla Hasan, 1922, National Archives, London, CAB 127/1.

Military Situation and Affairs in Somaliland, 1912, National Archives, London, WO 106/22.

National Archives, London, FO 844/1.

Offices Foreign and Miscellaneous, 1907, National Archives, London, CO 535/10.

Offices: India, Parliament and Foreign, 1910, National Archives, London, CO 535/21.

Proposals for operations in Somaliland for overthrow of the Mullah, 1919, National Archives, London, WO 32/5828.

Queens regulations, 1901, National Archives, London, CO 673/2, s. 2.

Somaliland – operations against the Mullah and report by Captain Gordon, Z Unit, 1920, National Archives, London, AIR 1/23/15/1/116.

Tribes of Somaliland – Fighting Strengths, 1904, National Archives, London, WO 106/18.

Tribes of Somaliland, National Archives, London, WO 106/21.

Undesirability of ceding any portion of British Somaliland, 1919, National Archives, London, FO 608/215/14.

Various papers and documents relating to the tribes of the Somali Coast, 1886, War and Colonial Department and Colonial Office, 1906, National Archives, London, CO 879/94.

War and Colonial Department and Colonial Office, 1909, National Archives, London, CO 879/98.

War and Colonial Department and Colonial Office: Africa, 1908, National

Archives, London, CO 879/ 98/6.

War Office: Directorate of Military Operations and Military Intelligence, and predecessors, 1910, National Archives, London, WO 106/21.

War Office: Somaliland, 1905, National Archives WO 106/18.

6.2 Vydané prameny

HERTSLET, Edward, BRANT Richard W., SHERWOOD Harry L., *Map of Africa by Treaty, Treaty No. 96*, London, 1909.

6.3 Monografie

DAVIDSON, Basil. *Africká minulost. Kroniky od dávnověku po moderní dobu*. Praha 1972.

HESS, Robert L., *Italian Colonialism in Somalia*, Chicago 1966.

HRBEK, Ivan. *Dějiny Afriky: kniha druhá*. Praha 1966.

HRBEK, Ivan. *Dějiny Afriky: kniha první*. Praha 1966.

IRONS, Roy, *Churchill and the Mad Mullah of Somaliland: Betrayal and Redemption 1899-1921*, Barnsley 2013.

JARDINE, Douglas, *The Mad Mullah Of Somaliland*, London 1923.

KULIK, Sergej, *Am Horn von Afrika*, Lipsko 1983. s. 60.

LEWIS, Ioan M. *Peoples of the Horn of Africa: Somali, Afar, and Saho*, New Jersey 1998.

LEWIS, Ioan M., *The modern history of Somaliland: From nation to state*, London 1965.

Official History of the Operations in Somaliland 1901-1904. London 1907.

TOUVAL, Saadia. *Somali Nationalism: International politics and the drive for the uniti in the horn of Africa*, Cambridge 1963.

6.4 Články

BROWN, Latham D. J., *The Ethiopia-Somaliland Frontier Dispute*. In: *The International and Comparative Law Quarterly* 2, 1956, 5, s. 245-264.

- CLIFFORD, E. H. M., *The British Somaliland-Ethiopia Boundary*. In: *The Geographical Journal* 4, 1936, 87, s. 289-302.
- HESS, Robert L., *The Mad Mullah and Northern Somalia*. In: *The Journal of African History* 3, 1964, 5, s. 415-433.
- JARDINE, Douglas, *Somaliland: The Cinderella of the Empire*. In: *Journal of the Royal African Society* 94, 1925, 24, s. 100-109.
- LEWIS, Ioan M., *The Somali Conquest of the Horn of Africa*. In: *The Journal of African History* 2, 1960, 1, s. 213-230.
- MEFSIN, Mariam W., *The Background of the Ethio-Somalian Boundary Dispute*. In: *The Journal of Modern African Studies* 2, 1964, 2, s. 189-219.
- SLIGHT, John P., *British and Somali Views of Muhammad Abdullah Hassan's Jihad, 1899-1920*. In: *Bildhaan* 10, s. 16-35.
- STAFFORD, J. H., COLLENETTE, C. L., *The Anglo-Italian Somaliland Boundary*. In: *The Geographical Journal* 2, 1931, 78, s. 102-121.
- The Treaty with Abyssinia*. In: *The Geographical Journal* 3, 1898, 11, s. 293-294.

6.5 Internetové zdroje

- Failure of Darwish State. In: ISSA-SALWE Abdisalam, Somali Watch [online], [cit. 2015-14-01]. Dostupné z:
www.somaliawatch.org/archivemar03/040629602.htm.
- METZ, Helen. *Somalia: A Country Study* [online]. 1992. Dostupné z:
<http://countrystudies.us/somalia/>.

7 Resumé

The main focus of this thesis is a description of the economical and strategical importance of the British Somaliland in the late nineteenth and early twentieth century. These factors are analyzed through historical development of the country, both internal and external.

From the beginning British Somaliland served mainly as a meat supply for the near Aden, which was also administered by Great Britain. After the opening of the Suez Canal in 1869 it became more clear for the British administration that the Somali coast could be used as a vital stop in the trade route from Great Britain to India. Until 1884 the whole northern part of Somali coast was governed by Khedive of Egypt. In the year 1884 Egypt faced a threat in the form of Mahdist revolt in Sudan and needed to withdraw all forces from the Somali coast. For a short period of time the Somali coast remained without a ruler. This empty space was quickly filled when British troops from a nearby post at Aden occupied former Egyptian positions.

Thanks to the acquisitions of Somali coast Great Britain controlled both banks of the Gulf of Aden, which led to Great Britain's absolute control over the only way to the Indian Ocean. This remained as a key factor throughout the whole twentieth century, during which the Soviet Union tried to establish a presence in the Indian Ocean. Throughout the rest of the nineteenth century Great Britain signed several treaties with local chiefs and other colonial powers which created British Somaliland.

The beginning of the twentieth century in the British Somaliland is mostly associated with the war between British administration and Dervishes led by Sayyid Hassan. During this two decades long and financially unfavorable conflict debates started in the British Parliament whether to stay active in the Somali coast or retreat completely. Because this conflict was fought mainly during the Great War, Britain could not spare any larger amount of soldiers for the Somaliland campaign. Dervish troops were therefore finally defeated in 1920 after the return of the British forces to Somaliland.